

I. SIMONAITYTĖS TARMINĖ LEKSIKA¹

K. MASILIŪNAS

Analizuojant I. Simonaitytės leksiką, pirmiausia išryškėja gana stambi žodžių grupė – dialektizmai. Savo ribota geografija, kai kurie ir etimologine kilme tie žodžiai sudaro pačią originaliausią I. Simonaitytės žodyno dalį. Jie gerai išreiškia vietinį koloritą, griežtai atriboja jos tekstą nuo kitų rašytojų kūrybos ir charakterizuoja rašytoją kaip žodžio menininkę.

Nemaža šios grupės žodžių esama giminingų su kuršių, latvių, prūsų kalbų žodžiais.

Šiuos I. Simonaitytės dialektizmus tenka skirstyti į dvi grupes: I. žodžius, kurie tepažįstami Priekulės, Klaipėdos, Saugų, Kintų, Dovilų, Plikių apylinkėse ir prieinančiose prie tų sričių gretimose Žemaičių apylinkėse – Gargždų, Veiviržėnų, Švėkšnos, ir II. žodžius, kuriuos vartoja I. Simonaitytė, bet kurie bendri priekuliškiams-klaipėdiškiams ir žemaičiams, yra pažįstami įvairiose Žemaičių apylinkėse ir randami Žemaičių rašytojų (S. Daukanto, M. Valančiaus, J. Žemaitės ir kt.) raštuose.

Šiuo pagrindu suskirstyta I. Simonaitytės leksika nuo raidės A iki L imtinai buvo patikrinta Lietuvių kalbos žodyne ir kai kuriuose kituose žodynuose (F. Kuršaičio, A. Lyberio, E. Frenkelio, Dabart. l. k. ž. ir kt.), o pradėdant raide M – Žodyno kartotekoje ir kai kuriuose kituose šaltiniuose. Koks žodis ir kuriuose šaltiniuose buvo tikrinamas – yra ten pat nurodoma. Tokio tikrinimo tikslas buvo noras išaiškinti, ar I. Simonaitytės leksiniai dialektizmai, sudarantys jos kalbos pagrindą, tikrai yra tokie ir kaip plačiai jie vartojami.

Dėl vieno kito žodžio reikšmės ir paplitimo savo žodį yra tarusi pati rašytoja. Tokiu atveju jos aiškinimo autentiškumas pažymimas kabutėmis pradžioje ir pabaigoje ir jos inicialais – I. Sim.

Žodžiai duodami kirčiuoti alfabetine tvarka. Pirmiausia eina antraštinis žodis, jo reikšmė, toliau frazeologija su tuo žodžiu iš I. Sim. raštų. Frazeologijos duodama po keletą ar keliolika pavyzdžių, jei jų esama būdingesnių. Po to nurodoma žodžio geografija, kartais ir kilmė.

Šis I. Simonaitytės dialektizmų žodynas nepretenduoja į visišką pilnumą ir tikslumą, nes juk gali atsitikti, kad esantis vienoje ar kitoje grupėje žodis yra dar kur nors tarmėse pažįstamas, nors ligi šiol ir nebuvo niekur registruotas. Tačiau

¹ Šis darbas yra vienas skyrius iš platesnės studijos apie I. Simonaitytės kūrybos kalbą ir poetiką.

jei ir taip būtų, tai tokie atvejai būtų reti, nes nurodyti šaltiniai, iš kurių tie žodžiai buvo tikrinami, pakankamai patikimi jų reikšmei, geografijai ir kilmei nustatyti.

Čia teikiami tik leksiniai dialektizmai, o tešiniį sudarys I. Simonaitytės archaizmai ir būdingesnės idiomos.

antinė – apatinė kišenė. *Jo antinėj dokumentas su karališku herbu* SimVK II 215. LKŽ šiai reikšmei teturi tik vieną pavyzdį iš Dov., o KŽ to žodžio visai nepažįsta.

ántvalkis, ántvalkiai – užvalkalas, apvalkalas. *Bet jis žino, kad nukritusi ant priegalvio ašara įsisiurbia į ántvalkį ir paskui, vis didėdama, pamažu dingsta* Sim VI 78. *Patalynės aprauktos pačių austais, tamsiai margais ántvalkais* SimVK I 178. *Visa patalynė dar niekada nebuvo mačiusi ántvalkių* SimObt 144. *O kokie patalai! Ir minkšti, ir šilti, ir net motinos pačios austais ántvalkais vilkti, kaip patalai taip ir priegalviai* SimObt 112. LKŽ *ántvalkis* pažįstamas tik iš Prk., Sg., Grg. ir Plik. KŽ jo nepažįsta, nepažįsta jo nė LSŽ.

apriekà, āpriekė – riekė apie visą kepalą. *Ji išsitraukė suvožtą duonos āprieką* Sim VI 285. *Tiesa, vieną sykį aš pati, iki kaklo privalgiusi, paėmiau dvi apriekytės duonos, apteptos su marmeladu...* SimNtp 116. *Mudvi nesupratova, kad čia pat dirbdamos, galiva paimti apriekėlę duonos...* SimNk 117. LKŽ *āprieką* pažįsta tik iš Šlu. ir Klp., o *āpriekę* tik iš Dov. ir Klp.

āptakas, aptakà – votis, nagutė, landuonis, rietėlė, panaritium. *Įsimetė vieną sykį į pirštą āptakas* SimVK I 130. LKŽ žodžiui *āptakas* teduodamas tas vienas I. Sim. pavyzdys, o *āptakai* – iš Klp. ir Alk., Skr., Šv., JŽ. KŽ taip pat tepažįsta *aptakà, -os*, – der Umlauf, eine geschwürartige Geschwulst um die Nagelwurzel des Fingers.

aptėkti – patinti, pabrinkti. *Gavau, kad ir akys aptėko* SimPa 89. – *Mieloji! – ji sakė, o jeigu uošvienė sako „mieloji“, tai jau gali pradėti skliausti ausis: išgirsi, kad ir akys aptėks* SimVK II 16. Veiksmažodžio tai reikšmei nei LKŽ, nei KŽ neturi.

atstatùs, -ì – atkaklus, išdidus, priešgina, mažai sukalbamas. *Grėtė jau seniai pažįstama kaip atstati mergaitė, kuri savo burnos kartais nė kiek nevaldo* SimVK I 195. LKŽ *atstatus, -i* aiškina žodžiu „stačiokiškas, -a“. Tai abejotina, nes, iš konteksto sprendžiant, jo reikšmė turėtų būti toji, kuri nurodyta po antraštinio žodžio. Tam žodžiui LKŽ teturi tą patį ir vienintelį I. Sim. pavyzdį.

atsisvėrti – apsispręsti, ryžtis. *Bertienė jau atsivėrusi jo naudai* SimAŠs 164. *Bet Martynas lyg koks žioplis negalėjo ir negalėjo atsivėrti* SimVK I 290. Veiksmažodžio *atsisvėrti* tai reikšmei nepažįsta nei LKŽ, nei LSŽ, nei KŽ (ar nebus čia vertimas vok. *entscheiden?*).

ātsvotis – atvestuvės, praėjus savaitei po vestuvių. *Mano vyras ne pabėgo, o išėjo... išėjo kaimynų į ātsvotį pakviesti* Sim VI 144. LKŽ vienintelis pavyzdys iš Kin. KŽ tai reikšmei turi žodį *ātsvotbė* – die Nachhochzeit, die Nachfeier der Hochzeit.

ātšventė – pusšventė. *Martynas Vilkas, pasikibęs Martynaitę, išėjo kviesti kaimynų į vestuvių ātšventę* SimVK I 297. LKŽ turi tik du pavyzdžius

ir abu iš Klp.: *Per atšventes važiuodavo prūsai į Švėkšną. Dabar tokios atšventės, turime laiko pas kaimyną nueiti. Nei KŽ, nei LEW atšventės nepažįsta.*

atšvėntinti – padaryti nebe šventą, nušventinti. *Šnekutienė apsiverkė, kad šitaip atšvėntinama bažnyčia* SimPkč 46. Tokio priešdėlėto veiksmazodžio neturi nei KŽ, nei LKŽ.

auguonis – votis, skaudulys. *Ir jam taip paskiepijus, tuojau išaugo toks didelis didelis auguonis. Tas auguonis blizgėjo kažkaip taip, kad saulės spinduliai į jį atsimušė...* SimObt 62. LKŽ; Prk., Sg., BzF 98, LC 1887, 24.

aūlekomis, adv. – vėjais, laukais, ubagais eiti. *...tėvali, atmink mano žodį: tu eisi aūlekoms, mane nuskriaudęs* SimPkč 15. *Tas ir iškankaliavo aūlekoms* SimNk 290. LKŽ, o taip pat LSŽ *aūlekomis* ne visai teisingai verčia galvotrūkiškais. Iš kontekstų sprendžiant, o taip pat I. Sim. aiškinimu, jo reikšmė tokia, kaip nurodyta aukščiau. LKŽ teturi vienintelį pavyzdį iš Prk. – *Aš tau paimsiu kuzį, tai eisi aūlekomis*. LŽT 81 *aulaukis*, Westwind, auch marinis genant, o taip pat KŽ *ailaukis*, -io nāml. vėjas, bei Haffischern, auch bei Bd. der Südwestwind. Ar nebus čia ta pati etimologija (*aūlekomis* ir *aulaukis*) ir artima reikšmė – *aūlekomis eiti* – eiti vėjais, laukais?

baįsė – baisybė, pabaisa, baidyklė. *Tu baisybe, tu baįse! – ji šaukė* SimPkč 293. LKŽ *baįsės* neturi, o turi tik m. *baisas* su pavyzdžiais iš Lš. ir Srj. ir *baisėlė* su pavyzdžiais iš Žemaičių tarmių. Abiejų žodžių reikšmės panašios, tačiau *baįsė* pačios rašytojos nugirstas žodis „iš kūdikio burnos“.

baįdė – puskubilis, žema statinaitė. *Šeštadienio vakarais abi susėsdavome į baįdę maudytis* SimObt 174. *Prie baįdžių stovi trys moterys: Grėtė, Barbė ir Mačkienė* SimVK I 193. LKŽ turi vieną pavyzdį iš Palangos (žvejų), du iš Klp. ir vieną BsMt II 186. Be to, LKŽ turi ir *baįdės* ir ties tuo žodžiu žymi Prk., kur nurodoma reikšmė – indas skalbiniams plauti. KŽ nurodo: *baįdė -es*, Subst. f. Wanne (Memel). LSŽ *baldės* nėra.

biņgtas adj. – puikus, gražus, prabangus. „*Bingtl arkliai* – prabangūs, sprandus išrietę“ (I. Sim.). *Žmonės, ypač surinkimininkai, labai stebėjosi, kad Karalius toks biņgtas* SimVK I 171. *Pakrikštijome ir biņgtąjį Viliaus vežimą* SimVK I 323; *Apsaugok, kokie bingtl žmonės* SimVK I 220.

bingtaį adv. – gerai, puikiai. *Barbė Šnekutienė, nors ir piršlienė buvo, nors ir dažnai bingtaį pasisvečiuodavo pas savo – jeigu laimingai – supirštąsias poras ir, palyginti, gana gerai ir nerūpestingai gyveno, galop gerokai pavargo* SimPkč 177. Visi šiems žodžiams pavyzdžiai LKŽ iš Klaipėdos krašto: po kelis iš Klp., Dov., Pgg., Vd. E. Frenkelis šį žodį sieja su senprūsių žodžiu *pobanginnons* LEW 34.

bingūs adj. – gražus, smarkus, puikus. *Būtų ir Grėtei malonu tie bingieji arkliai, didžiutuši ir jinai jais, jei Vilius amžinai jai neprikaišiotų, kad jinai iš tokių namų, kur su „katinais“ važiuojama* SimVK II 24; *bingiaį*, adv. *Jeigu vežikas ir tarnas taip bingiaį aprengti, kokia jau bent kunigaikštienė?* SimAŠs 16.

blakỹtis; blakỹtas – blakėtas, adj. – audeklas, kur apmatai eina po du siūlus. *Jau keletas blakỹčių, viennyčių, trinyčių – drobulėms, Gėdos pačios išaustų, guli naujojoj margoj skrynioj* SimAšs 67. *Jos jau nebesiaudina jokių penknyčių, ripsinių blakỹčių sijonų* SimPa II 26. LKŽ tas pats I. Simonaitytės (1-as) pavyzdys, vienas Krkl., Grg., du iš Prk. Žodžiui *blakỹtas* pavyzdžiai tik iš Prk.; *blakỹtaĩ*, adv. – blakėtai. *Stalas apklotas balta, blakỹtaĩ austa drobule, per kurią persiũta perdrobulė* SimVK I 178. Šiam žodžiui LKŽ pavyzdžiai iš Prk.

blėinė – išdaiga, pikti niekai. *Atsimenu, kad tu nebũtum buvęs Karaliaus sũnus, bũčiau tau ne kartą nugarą išskalbusi – kokių visokių blėinių išmokydavai mano Madlę* SimVK II 290. *Bet pagaliau ji priprato prie viso to ir daugiau pradėjo verstis visokiomis blėinėmis, už ką gaudavo girdėti ne tik motinos barnių, bet sulaukdavo ir iš tėvo diržų* SimVK II 118. *Jis jokių blėinių nedaro* SimBt II 242. LKŽ turi tik du pavyzdžius ir abu iš Prk. Nei LEW, nei KŽ to žodžio nepažįsta, ir būdinga, jog ir LKŽ, be Priekulės, niekur kitur jo neužtikto Lietuvoje.

blũzginti – „blũzginamas tik platus lengvas drabužis, pvz., padžiauti baltiniai vėjo blũzginami“ (I. Sim.). *Jis mato, kaip vėjas, išigulęs į motinos sijonus, juos blũzgina ir kilnoja, atidengdamas basas supleišėjusias kojas* SimVK II 85. LKŽ pavyzdžiai: du iš Dov., Kin., Als.

brėžũkas – degtukas. *Kur mano brėžũkai* SimPkč 113. *Eik pas Maceiką brėžũkų* SimBt II 259. *Taigi brėžũkų vaikams į rankas negalima imti, gali taip pat atsitikti, kaip su Antanienės vaikeliu* SimObt 107. *Šviesa! Aha, įbrėžtas brėžũkas* SimObt 107. *Kažkas brėžė brėžũką ir kažką uždegė* SimObt 24. LKŽ visi pavyzdžiai Klaipėdos arba gretimų Žemaičių apylinkių: *Pirmiau atsirado brėžũkai, paskui patrulis* (žibalas) Grg., Vvž., Dov. Kaip iš *degti* – *degtukas* (J. Jablonskio daryba), taip iš *brėžti* – *brėžũkas*, tačiau jis klaipe diečių ar nebus pasidarytas pagal analogiją iš vok. *Streichholz* – *streicheln* „brėžti“?

žyelis – „išilginių šiaudų kūlelis, statomas po langu, kad neišaltų ir vėjas kambario neišgairintų“ (I. Sim.). *Nuo vieno lango nuėmiau čýželį, bet prie antro palikau, kad stuba nuo vėjo per daug neišsolėtų* SimBt II 212. LKŽ tos reikšmės čýželio neturi, bet turi čýželį su pavyzdžiu iš Bgs., reiškiant dvilypį riešutą. E. Frenkelis, aiškindamas žodį *čiauzti*, rašo: „Aus dem Lett. können genannt werden *čužas* ‘dürres Laub’, *čuži* ‘altes Stroh oder Heu als Lagerstätte’ ” LEW 74.

dagà – derlius. *Pradėjo ūkis didėti, aruodai pildytis taip, kad iki naujos dagõs jau nebeišsisėmdavo* SimAšs 96. – *Aš nevogiau, – atsakė senasis Lamstotis, – o tik išvariau iš mūsų avių, kurios baisiai sutryptos, ir visa šiųmetinė dagà šalin* SimAšn 107. *Karalius nori prasistumti iki dagõs, o tada imti penėti* SimVK I 80. *Reikia laukti rudens, reikia drebėti dėl dagõs* SimVK I 233. LKŽ: derlius, branda, piūtis, pavyzdžiai iš Dov., prš., KŽ, NŽ.

dubuõ – už lėkštę Gilesnis indas sriubai, bliūdas. *Sviesto keletas dubenų padėta* SimVK I 11. *Molinius dubenius, tiesa, paliko šeimynai, bet sau įsikišo*

į užgožį po keletą uolinių SimVK I 358. *Paimamas dubuō, į jį įtrupinama pyrago, užpilama kavos, kuri balta ir saldinta* SimNtp 22. LKŽ tai reikšmei turi tik du pavyzdžius, vieną I. Sim. (*Šalta pieno dubėis padėta po keletą riekių duonos.* I. Sim.) ir vieną Vd. Frenkelis tą žodį laiko neologizmu: Ein Neol. ist lit. *dubuo* 'Schüssel, Napf, Becken' LEW 108, o K. Būga jį kildina iš veiksmazodžio *aubti* Bg I 128. Jo nepažįsta KŽ, LSŽ.

dunguōtis – niaukstyti. *Bet, man rodos, nebaigsite šį vakarą sugrėbti šieno, – susirūpino Vanagienė: – dunguōjasi* SimPa II 17. *Nors dungāvosi ir dungāvosi beveik kasdien. Šalyse bus liję* SimVK I 307. LKŽ nurodoma ta pati reikšmė ir duodami tie patys du I. Sim. pavyzdžiai, iš kitur nėra. LSŽ *dunguōtis* priskiriamas žemaičiams, tačiau teduodamas tik vienas tas pats I. Sim. pavyzdys.

dūzgis – dūžis. *Širdis pradeda plakti, kiekvienas dūzgis rodosi lyg kūjo trinkis* SimVK I 205. LKŽ *dūzgis* – sutvaksėjimas; duodamas tik vienintelis tas pats I. Sim. pavyzdys. LSŽ turi tos pat reikšmės veiksmazodį *dūzgėti* (iš L. d.).

dvarionis – dvarponis, dvarininkas. *Rašas buvo didelis dvarionis ir stambio plytinės savininkas* SimNtp 347. *Aš žinau, kad mano tėvas gyvas, o ne pasikoręs dvarionis* SimBt II 388. *Mes būtum galėję laukus suvienyti ir šiandien būtumėm dvariōnys...* SimPa II 55. *Dagiai gyvena kaip dvariōnys, be skolų, teturi du vaikus* SimPa II 61. LKŽ pavyzdžiai iš Prk. (*Į Švėkšną gyvena toks bagotas dvarionis*). ...TP 1880, 39 ir LC 1887, 1.

gandrasnāpė – snaputis (bot.), garniukai (Geranium). *Ant langų stovi gėlių puodai: gandrasnāpė, fuksija ir kitokios* SimVK I 180. LKŽ – tas pats apibūdinimas ir tas pats vienas I. Sim. pavyzdys.

gėmbė – kuolas gyvuliams rišti. *Barbutė atsiminė, kad motina visiškai neseniai, eidama per pievą, nepastebėjo žolėj įkaltos gėmbės ir skaudžiai atsispyrė į ją kojos pirštą* SimVK II 87. LKŽ turi pavyzdžių net 9-ioms gėmbės reikšmėms, tačiau I. Sim. vartojama reikšmė tiktai vieną ir iš Dov. (*Karvė buvo gėmbę ištraukusi ir pasileidusi*).

gentautis – giminiuotis. *Iš pirmo Krustaičiai su Bintakiais ne labai gentāvosi* SimAŠn 339. LKŽ tai pačiai reikšmei šaltinis nurodomas ŠŽ, o refl. – KŽ, bet frazeologijos teduodamas vienas tas pats I. Sim. pavyzdys. Daiktavardžiui *gentainis* LKŽ turi kiek daugiau pavyzdžių, net gana būdingų: *Jeigu šieną begrėbiant susikabina grėbliai, tai pastos gentainiais* (flk.) Klp.

giesminės – giesmių knygos, giesmynas. *Tik tėvas sėdėjo už stalo galo ir susiėškojo giesminėse ilgas mirties giesmes* SimVK I 138. LKŽ teturi tik vieną tą patį I. Sim. pavyzdį.

godoti – užjausti, gailėti, malonėti. *Evikė pasitūpusi lesina cypiančius žąsyčius ir juos godója: vargšeliai mano, kiek jūs turite dejuoti* SimVK I 292. LKŽ, be kelių kitų reikšmių (brs. – sl.), I. Sim. pavartota reikšmė tik tas vienas pavyzdys.

grābužiai – seni daiktai, griozdai. *Mat, parsikraustydamas jis parsigabeno visą savo naudą: atsivežė keletą vežimų visokių savo daiktų, grābužių, kaip sakė Šnekutienė. Bet Pikčiurnienė žinojo, kad tai nebuvo grābužiai, o geri daiktai SimPkč 49. Ar tie grabužiai – tai visas tavo turtas? SimPa II 149. Parduok, uošvi, Ėvei tuos tavo grābužius, kurie mėtosi skūnalėje SimNtp 318. Iš Vanagų atvežė man dar iš senojo Skrandžio kažkada už penkias sidabrinės markės pirktus grabužėlius SimNk 156. LKŽ duodami tik tie patys abu I. Sim. pavyzdžiai ir vienas iš TP, būtent, – Tarp... sutrūnėjusių grābužių radę... 150 auksinų TP 1880, 43. Kaip matyti, visi pavyzdžiai teturi daugiskaitą. LKŽ antraštinis žodis duodamas vienaskaita, bet ar jis ją turi? Frenkelis, aiškindamas žodžio griebti etimologiją, be kitų tos šaknies latvių kalbos žodžių, mini ir grebele, grebeze 'alter, abgenutzter Gegenstand' LEW 166.*

gramilijos – prarajos, bedugnės. *Jeigu mes amžinai sūkausime: tada mes ir nu-sišūkausime į gramilijas. Mūsų viešpats cesorius tegyvuoja aukštai, ir ką jis daro, vis gerai SimVK I 77. LKŽ šis žodis tepažįstamas iš Klp. ir Kretingalės, šiaip jau iš senovės raštų.*

griodė – „griodė – iškastas griovys, einąs per kaimą tarsi kanalas“ (I. Sim.). *Jonis atsisėdo ant griodės krašto, išsitraukia svarinę kriaušę ir graužia SimBt II 242. Anapus griodės Groso piemenukas bandą gano SimBt II 240. Pamatęs Lėnę, jis pamažu atsivarė gyvulius iki griodės SimPa II 240. O kai jau buvo jiedvi ties griode, netoli kapinių, tai jau buvo beveik vidurnaktis. Nuo Aglonos ligi griodės yra molio kelias, kuris vasarą lygus kaip stalas. O jau už griodės, kapinių link, reikia kapanotis į smilčių kalną SimAŠs 91. Marė, eidama visu keliu iki griodės, verkė dėl gerojo Paulio SimBt II 220. LKŽ: griodė (4) – natūralus didelis griovys. Pavyzdžiai: Prk. ir I. Sim. Iš kitų vietų pavyzdžių nėra.*

gruzdesys – sugruzdęs daiktas. *Medžių lapai ir spygliai geltoni, bet ne paukuoti, o baisiosios saulės gruzdesiai SimAŠs 147. nu-gruzdėti: Nebuvo apklostinėje išdygusių daržovių namie – manau, kad viskas bus nugruzdėję SimVK I 157. LKŽ duodamas tik tas vienas I. Sim. pavyzdys, daugiau iš niekur nėra. KŽ taip pat jo neturi. E. Frenkelis turi tokį veiksmąžodį, bet jam nepažįstamas daiktavardis. Ar nebus tas daiktavardis pačios I. Sim. sudarytas?*

ýnauti – verkti, stenėti. *O senis rėkė, jis rėkė taip garsiai, taip piktai, taip ýnau-jančiai, kad Ansiukas apsvylęs pasipiktino Sim VI 304. LKŽ: Trgn., Vvr., Prk., Klp. Be to, ýna praes. 3 asm. „mykia“ – turi ir KŽ, ir LKŽ, ir vartojo K. Donelaitis KDL 90.*

ingti – plikti. *...jam tebesant linksmoj jaunystėj, ėmė ingti pakaušis Sim VI 240. LKŽ pavyzdžiai iš Klp., Šlu., Plik. ir senov. raštų.*

įsitiėkti – įsitaisyti, įsigyti; tyliai įslinkti. *Šimoniai jau įsitiėkė antrą arklį ir ant-rą karvę prisiaugino SimAŠs 194. Bet atsiminusi, kad ji pati įdavė Martynui mintį įsitiėkti naują veislę, nieko apie tai nesakė, o pradėjo dėstyti savo atsiminimus SimVK I 288. Martynas Vilkas, kai jau pradėjo patsai turėti pinigų kišenėje, taip pat įsitiėkė aukštą, stačią apyaklę su*

kietai sulaidyta liemene ir kaklaraiščių SimVK I 302. Įsitiėkiau žibalinę lempą SimNtp 320. Simonaitis jau turėjo įsitiėkęs savo kuliamaįą mašiną SimObt 104. Biednas žmogus, įsitiėkęs ar gyvą, ar negyvą daiktą, elgiasi su juo kaip su savo tikru kūdikiu, gal dar geriau SimNtp 357. Karalienė vienu šuoliu iššoka iš lovos, užsimeta tamsius drabužius ir išsitiėkia lauk į daržą SimVK II 172. — Kac, ar tu eisi! — subara ji katiną, kuris, įsitiėkęs į vidų, ėmė apuostinėti ant žemės gulinčią Meilienę SimVK II 89. LKŽ teturi iš Barono žodyno paimtą įsitiėktūvės (be pavyzdžių) — įsikūrimas, įsisteigimas; įsitiėkimo iškilmės. DKŽ įsitiėkti taip pat neturi.

įstatas (ir įstatyti) — tai, kas įstatoma (plg. indėlis — kas įdedama, įnašas — kas įnešama). *Bluzės aukštai pastatytais pečiais, po smakru pinikiniais įstatais SimVK I 191. Sijonas klostytas, bliuzė margos medvilninės flanelės su aukštai įstatytais pečiais ir priešaky su daugybe siūlelių SimNtp 18. LKŽ šiai reikšmei duodami 4 atspalviai ir 4-jam vienintelis pavyzdys — tas pats I. Simonaitytės.*

išgyvenčias — nusigyvenėlis, nusigyvenęs žmogus. *Kas tūkstančius valdo, tas nežiūri į išgyvenčiaus dukterį SimPa II 23. — Taip, aš eisiu už Dagių Adomo, bet tu mane amžinai minėsi, tu, ragana, tu, ubagšone, tu, nusikolėkavusio išgyvenčiaus duktė! SimPa II 24. Taip: išgyvenčiaus Brinkio duktė Katrė ir Jurgis Perkamas... Bet Dagių Jonis ne išgyvenčiaus sūnus. Nei Vanaų, nei Dagių giminystėje nebuvo ir nėra girtuoklių nei išgyvenčių SimPa II 150. LKŽ tik du pavyzdžiai ir abu tie patys I. Sim., tik antrojo (Kas tūkstančius valdo...) nurodytas klaidingas šaltinis — rš. KŽ išgyvenčiaus neturi.*

išpliūdęs, -usi — praskydęs, išretėjęs. *Kažkokie išpliūdę marškiniai užvilkti. Lova taip pat apklotą, kad ir išpliūdusia, bet švaria ir balta drobule SimPkč 53 130. Aksomas keliose vietose išpliūdęs. Bet mamikė taip dailiai mokėjo įdėti klostikes, kad tų išpliūdusių vietų beveik nė matyti nebeliko SimVK I 99. Tuo tarpu nustoję lyti; debesys išpliūdę SimPkč 309. Nei LKŽ, nei KŽ, nei DKŽ, nei LSŽ nieko panašaus neturi, tik E. Frenkelis, aiškindamas žodį *plėsti*, duoda panašių tos pat reikšmės formų (LEW 617). Pačios I. Simonaitytės aiškinimu, „išpliūdę marškiniai — marškiniai kaip voratinklis“.*

ištikti — liesti, pataikyti. *Atlėkusi kulka ištiko sukilėlį Joną Dagį SimPa II 207. LKŽ veiksmazodžio ištikti nėra (jis bus aiškinamas su žodžiu tikti), tačiau šią reikšmę tvirtinantys daiktavardžiai yra — ištiktė SD 379, NŽ, KŽ „smūgis“, ištiktis, ištiktojas „smogėjas“.*

kātalas — kutenimas. *Vilius bijo kātalo, jis juokiasi ir šaukiasi SimVK I 84. LKŽ tai reikšmei yra tik tas vienintelis I. Simonaitytės pavyzdys. KŽ tai pačiai reikšmei turi kātulą ir kātulį, o taip pat veiksm. kātuliuoti.*

kātvokietis, -ė — niek. netikras, tariamas vokietis. *Liksiu ūkininkas ir protingas lietuvininkas. Nebūsiu kātvokietis SimVK I 49. Dar niekur, tik prie vokiečių taip tegirdėjau. Na, tai ir bus kokie kātvokiečiai... SimVK I 220. Na, ir dar keletas kātvokiečių, kaip štai Aukštųjų Barkantai,*

Šauklių Pyčės ir panašiai SimObt 292. *Dabar Martynas, dar labiau išsiėdęs, atrėžė lietuviškai: – Eik sau, pasikark, paika kātvokiete!* SimVK I 267. LKŽ: Prk. ir vienas (1-asis) I. Sim. pavyzdys, iš kitur pavyzdžių nėra.

- kiáurytas, kiáurėtas, -a** – kiauras, skylėtas. *Taip, užuolaidos užleistos, bet jos ir kiáurytos...* SimVK II 174. *Kiáurėtos užuolaidos prie langų padaro visa stačiai turtinga* SimBt II 352. LKŽ prie adj. *kiáurėtas* duodamas tas pats I. Sim. pavyzdys, prie adv. *kiáurėtai* – tik vienas iš Prk., o prie žodžio *kiáurytas* – antrasis I. Sim. pavyzdys ir vienas iš BzBK.
- kivýna** – netikusi, pikta moteris. *Jam nereikia tokios kivýnos, kaip Grėtė* SimVK I 198. *O kadangi jai – Barbei – Einiukas labai patinkąs, ir jinai jo gailintis, tik Grėtės, tos kivýnos, ne, tai ji ir nusistačiusi vaikelį išgydyti* SimVK II 210. *Toliau nebuvau skaičiusi, nes įėjo ta kivýna Ida* SimVK 67. LKŽ: iš 5 reikšmių I. Sim. vartojama reikšmė (5) duodami 2 jos pavyzdžiai, 1 iš Prk. ir 1 iš Grg. KŽ to žodžio nepažįsta.
- klėgoti** – rėkauti; garsiai, triukšmingai kalbėti. – *Ko čia ta sena varna klėgoja?* SimPkč 39. *Kelios dienos jau nebegirdėjau tavęs klėgojant, nuo vyro lupti negavai?* SimPkč 39. LKŽ: abu tie patys I. Sim. pavyzdžiai ir keli iš Vvr. Kitoms reikšmėms esama pavyzdžių ir iš kitur.
- klýstžvakė** – žaltvykslė. *Lauke jau tamsu, ir Èvė daugiau nieko nepastebi, tiktai toli laukuose lyg klýstžvakę švytruojantį kažkokį žiburį* SimPa II 200. LKŽ tik 3 pavyzdžiai: I. Sim., Prk. ir rš. Kaip iš pavyzdžių matyti, žodis būdingas Klaipėdos krašto tarmei. Ar nebus čia tiesioginis vokiško *Irrlicht* vertimas, juo labiau, kad Kuršaitis *klýstžvakės* nepažįsta, o turi žaltvykslę, kurią verčia *Irrlicht*, remdamasis Milkau žodynu (KŽ 515).
- klotis** – klostė, dirbtinė raukšlė. *Jos sijonai, kad ir namie austi, bet kitioniškai pasiūti, kažkaip taip...* žemaitiškai. *Priešaky siaurai aptempti, užpakaly keturios ar kiek ten klōtys* SimVK I 191. *Naujoviškais ripsytais raštais, juodomis šilkvilmėmis austas sijonas, suklostytas smulkytėmis klotýtėmis* SimVK I 240. *Klōtys jau išsėdėtos* SimVK I 254 LKŽ tai reikšmei duodami 4 pavyzdžiai – 3 I. Sim. ir vienas Vžg. *Klotis* tai reikšmei ryt. aukšt., atrodo, nebūdinga, greičiausiai Vaižgantas jį bus girdėjęs kur Klaipėdos kr. pasienyje. Kiti žodynai – KŽ, LSŽ – tai reikšmei *klotiės* nepažįsta.
- iš-kokšdėti** – „Kaulas išmestas ilgai buvęs saulėje ir Lietuje iškokšdėja, lieka lyg ir besvoris“ (I. Sim.). *Jie (ligonėliai) buvo kažkaip keistai kaulėti, tarsi iškokšdėje ir visiškai nejudrūs* SimNtp 18. Šio žodžio jokiam čia minimų žodynų nerasta.
- krampóti** – lupinėti, draskyti. *Jinai dabar taip aiškiai atsimenta, kad tas stalas nu-krampótas, kad Jurukas visada paėmęs peilį jį krampója, kai visi eina valgyti, kai visi susėda prie stalo* SimObt 10. *O Jurukas visai be baimės tada jau krampója stalą su peiliu* SimObt 10. LKŽ duodami du pavyzdžiai – I. Sim. ir vienas iš Prk., daugiau iš niekur nėra.
- krātalas** – senas, kretantis žmogus; drebulys, kratulys. – *Man tokių senų krātalų ar invalidų reikia* SimVK II 306. *Tasai Idzelienės šmėklinėjimas Lėnei ant kulnų ne toks jau būtų buvęs baisus, jei tai būtų buvę dėl ko ki-*

to, o ne dėl Idzelio, to seno krātalo! SimBp II 350. Na taip, Trūdė graži ir jauna, nori ištekėti, o Moliniui įkyrės nugarą ir kulnis tam senam krātalui kasyti SimNk 88. LKŽ I. Simonaitytės vartojamai reikšmei tėra du pavyzdžiai – vienas tas pats I. Sim., antras Prk. Tačiau I. Sim. vartoja dar kitos reikšmės krātala – *Iki tol nesujudėjusi, galva dabar nusipurtė ir pradėjo drebėti, lyg Pūžė krātala turėtų* SimVK II 94. Šiai reikšmei LKŽ pavyzdžių neturi, neturi to žodžio nė KŽ. LSŽ turi žodį *kratulys* (iš šnek. k.), tačiau kaip drebulio sinonimą.

kraūtė, kriautė – patalpa ant lubų, aukštas. *Nuo krautės nukeltam lopšyje išvargęs saldžiai miegojo naujasis pareivis* SimVK I 359. *Ar nebūtų juokinga, jeigu ji dabar pradėtų aiškintis, kad ant krautės yra mestuvai, vytuvai, staklės, du ratinu ir panašūs dalykai* SimPa II 149. *Tuo tarpu kažkas buvo užlipęs ant kriautės* SimNtp 285. *Besnopinėdama ant naujojo namo kriautės užėjau skrynią* SimObt 193. *Kas įstengia paršeli pasignybti, rūko toje pakriautėje mėsa* SimAŠ 94. LKŽ: kraūtei duodami 4 pavyzdžiai: I. Sim., 1 iš Plūk., 1 iš Klp. ir 1 iš LC 1879, 23. Iš kitur pavyzdžių nėra. Žodžiui *kriautė* (reikšmė – gyvenamo namo aukštas, vieta tarp lubų ir stogo) LKŽ turi pavyzdžių tik iš Dov., Prk., Klp., Krg.

krioklinis, -ė – verksnys, rėksnys, – tur būt, niek. prasme. *Neisiu, ne, – o jeigu varys, tikrai užmušiu tą krioklinę* Sim VI 98. *Martukas nebuvo tokia krioklinė, kaip Tūmaičių Ilzė* SimObt 301. *Aš myliu ir tuos krioklinius, kurie mane tiek įkenkė* SimObt 309. LKŽ tėra tik du pavyzdžiai – vienas I. Sim., antras iš Dov.

krūnyti – sunkiai dirbti. *Ar negana vargstu, ar negana dirbu, dieną naktį krūniju, ir kas iš to?* SimAŠ 191. LKŽ duoda vieną vienintelį tai reikšmei pavyzdį I. Sim.: *Ir kiek dirbta dėl jų (ropučių), ir kiek krūnyta. KŽ krunyti nėra, yra tik krunėti, bet tai reiškia „sunkiai kosėti“.*

kūlvertinas, -à – kūliais virstantis. – *Ar dėl to tave kūlvertiną už angos išmetė žandaras?* SimVK I 60. *O kai tik išmiegodavo, tai ir nupuldavo kūlvertinį į vandenį pliauškoti* SimVK I 296. *Vilius kūlvertinas pas motiną* SimVK I 359. *Bet pirm jų kūlvertinas išlėkė Einis pas savo kambary gyvai triūsiančią senelę* SimVK II 409. ...*kūlvertiną ji įbėgo į vidų* SimBt II 223. LKŽ: 4 pavyzdžiai I. Sim., 1 iš Prk.

kūnigė – kunigo (pastoriaus) žmona. *Kad kūnigė ne kūnigė būtų, Advė tikrai būtų atsisakiusi* SimPa II 69. LKŽ pavyzdžiai I. Sim. ir KŽ, kuriam *kūnigė* – Pfarrfrau, sonst – *kunigienė*.

kurninis, -ė, adj., kurnaī – dviejų laivų velkamas (tinklas su plūdėmis). *Kad pradės drauge eiti žvejoti su kurniniais tinklais pas Ventės ragą, įgaus ir stipresnes rankas* SimVK I 193. LKŽ žodžiui *kurninis* (reikšmė neaiškina) tas pats vienintelis I. Sim. pavyzdys, o žodžiui *kurnaī* – du pavyzdžiai: Prk. ir LC 1886, 29. Šių žodžių KŽ nepažįsta.

labūdiev interj. – laimei, dėkui dievui. *Labūdiev, vieškelio pakraščiais jau auga pušaitės* SimAŠ 90. *Labūdiev Lekna su Lekniene atsiklaupia prie lovos nugara į mane, aš prie kėdės, o motina – prie stalo, kad geriau matytų*

*maldos žodžius knygoj SimObt 254. Labùdiev, niekas jo negirdėjo SimVK I 333. Labùdiev, ji nugara atsisukusi į Baužas SimPa II 105. Tik, labùdiev, jie parvyko vėlybą naktį, ir taip jų niekas negalėjo pakeliui užnikti iš smalsumo SimAŠ 395. Labùdiev, nebe daug ir to skaitymo SimNk 99. LKŽ labùdiev, interj. – duodamas vienintelis tas pats pirmas I. Sim. pavyzdys. Čia, tur būt, puikiai sulietuvintas vokiškasis *Gott sei Dank* arba *gottlob*, ta pati ir reikšmė.*

laikinti – prašyti, kad paliktų, užtūrėti, apdrausti. *Teta Skrandienė laikina mane ir laikina jau kelintą dieną, nors jokio ypatingo reikalo nėra SimObt 325. LKŽ šiai žodžio laikinti reikšmei vienintelis pavyzdys – I. Simonaitytės.*

latrūs, -i – (hibr.) linksmas, mėgstantis triukšmingą gyvenimą. *Ji, tiesa, labai latrì, bet jaunas dar vaikas SimVK I 265. Ji jauna, linksma ir latrì SimPa II 62. Esanti ten tik latrì mamšelė ir dar viena tarnaitė virtuvėje SimBt II 250. KŽ tos pat šaknies žodžių turi, tačiau būdvardžio latrūs nepažįsta, nepažįsta jo nė DKŽ, o LKŽ tepažįsta jį tik iš I. Sim. (vienas pavyzdys).*

laumakytė – saulutė, darželio gėlė, *Bellis perennis. Paskui ėmė Šimonienė pasakoti mergaitei, kad buvusi kapinėse, aptaisiusi Rožės motinėles kapą, išodinusi kerpelių, jurginų, laumakytė, blezdingėlių ir keletą sėklinių pasėjusi SimAŠn 352. LKŽ tik tas vienas I. Sim. pavyzdys. Kiti žodynai – DKŽ, LSŽ – jo nepažįsta, o KŽ tai reikšmei turi saulelę ir martelę.*

lazdinė – lazda, pagalys. *Dėl jos pastabos, kad eisianti ir nusiskandinsianti, Plonienė tik žlebterėjo, kad, girdi, jei ji gausianti lazdinė, tai žinosianti kitą sykį tokias nesąmones kalbėti! SimVK I 217. LKŽ tas pats I. Sim. pavyzdys ir pora kitų, vienas jų iš Prk.*

lazgėti – garsiai šnekėti, klegėti. – *Ar tu nieko negirdėjai? – Apie kometą? – Kur negirdėsi. Juk visa Priekulė lāzga SimObt 313. Juk paprastai vienas nė nusičiaudėti negali, – tuoj visas kaimas lāzga SimVK I 168. Ir lazgėjo kalbos toli ir plačiai, taip, kad pagaliau ir pati Šimonienė atsigirdo SimAŠs 195. LSŽ pažymima, kad lazgėti žem., tačiau LKŽ tėra tik du pavyzdžiai – I. Sim. ir iš Grg. KŽ to žodžio nepažįsta, o DKŽ lazgėti – plazdėti, plevēsuoti: vėliava lāzga.*

ledžingà – pasaga. *Vienas žvynuotas svarstis tikras, antro nebėra. Jo vieion prikabinta ledžingà SimVK I 178. „ledžinga – arklio pasaga, Hufeisen“ (I. Sim.). KŽ: ledžyga, -os, – das Hufeisen, wohl richtiger ledziga: s. ledas u. žengia. LKŽ šiai, pasagos, reikšmei pavyzdžių turi iš I. Sim., Prk., Dov. ir TDr. K. Būga I 214 – šaltinį nurodo senus žodynus ir Kalv. dainas.*

lizginti – judinti (ausis). „Paprastai šuo lizgina ausis“ (I. Sim.). *Užvargau, užauginau vaiką, o jis nieko nedavė, nė ausų nelizgino, kai prašiau pagalbos SimNk 163. LKŽ pavyzdžiai iš I. Sim. (Ji, palizginusi ausis ir knyslį pasukinėjusi, lyg ką nors uostinėtu, vėl padėjo galvą ant šiaudų), vienas iš Prk. ir JŽ.*

mažtikė, -ys – mažatikis. *Nebūk tokia mažtikė! SimVK I 231. Martynai, nebūk mažtikis SimVK II 79. Aš – taip, bet kiek dar yra mažtikių žmo-*

nių SimNk 163. *Nesakykite, kad aš mažtikė* SimNk 275. *Māžtikis, -ė, adj. JŽ, KŽ ir pavyzdžiai I. Sim., Prk., Ktč. ir MP 78 (Jūs mažtikieji, kodrin taip bijotės?). KŽ: mažtikys, -ė, Sbst. mob. Kleingläubiger.*

meknòti – mikčioti. *Ir tik tada, kai jis meknòdamas pasakė lietuviškai, Marė jam pakiso du pirštus* SimVK I 304. *Tiktai kalvis Toleikis baisiai meknò-jo* SimObt 284. LKŽ pavyzdžiai I. Sim. ir Prk.

mudrùmas – *Ir žvaigždės, išblyškusios, apsimiegojusios, visiškai be jokio mudrùmo ir jausdamosi nereikalingos, lyg gėdydamosi pačios savęs ima vis daugiau blėsti... SimVK II 240. „Žvaigždės mudrauja danguja (mirga)“ (I. Sim.). ŽK tas pats vienintelis pavyzdys iš Prk.*

at-si-múosti – susivokti, susiorientuoti, atsikvošėti, atsitokti, susigaudyti. Šį žodį I. Sim. labai pamėgusi ir plačiai vartoja, nesinaudodama jo sinonimais. *Pagaliau atsimúodė viena raiba višta ir suprato, kad reikia bijotis* SimPkč 39. *Kitas gali atsimúosti, jeigu susipranta išversti pirštinę* SimAŠs 90. *Grėtė Plonikė atsimúodžia didelę kvailystę padariusi, išbėgdama į pamarį* SimVK I 239. *Bet gaidžiui pragyduš ir atsimúodus, daugiau esi jau netoli savo namų* SimAŠs 91. *Juk jeigu marti beširdė, tai bent tu atsimúosk* SimAŠ 369. *Jai mirus, jau būtų turėjusi atsimúosti ir susimąstyti... SimAŠ 389. Pikčiurnienė atsimúodė besėdinti žolėje ir pakilo bėgti tiesiai pas žandarą* SimPkč 291. *O paskui lyg atsimúodžia Bernotienė ir sako... SimAŠ 325. Staiga Karalienė tveria sau už galvos – dabar ji atsimúodžia: šio mėnesio vidury nuo jų vedybų sueina dešimt penkeri metai* SimVK I 128. *Staiga sustoja, lyg atsimúodžia, nuplėšia nuo rankos marškinėlius, suglamžo ir meta ant žemės, o pati sukniumba ant stalo, paslėpdama veidą rankose* SimVK II 173. *Pagaliau atsimúodžia Karalienė. Ji paleidžia sūnaus ranką ir abiem savosiom užsidendia veidą* SimVK II 253. *O Helena jau atsimúodžia, ką ji padariusi* SimBt II 418. *Pamažu aš atsibundu... atsimúodžiu, kad esu savo krašte* Sim VI 277. *O tu tiktai tada atsimúodei, kai pamatei... SimNtp 161. Pagaliau kažkas, ar tik ne pats burmistras, kuris jiems buvo suteikęs prieglobstį, atsimúodė, kad vis dėlto šiandien taip nedera... SimNk 191. Šiam retam žodžiui (mostis – mosti) atsimúosti, latv. mosties ŽK pavyzdžiai I. Sim., Prk., Klp., Kint., Dov. ir sen. raštai – TP 1880, 45.*

nėguodas – nenaudėlis, išdykėlis. *Aš daug negėriau, viską vyrai, tie nėguodai, išgėrė* SimBt II 253. *Visi jie, nėgodai, Vanagų pažibos* SimNk 81. – *Eik tu, nėguode!* – *eik* – *sako Grėtė ir juokiasi* SimVK I 280. Žodžio *neguodas* nepažįsta DKŽ, KŽ, LSŽ.

niaukùs – niūrus. *O pravažiuojant pro niaūkią karališkąją pilį, išdykaudama pamojo Urtė ranka sargybiniui* SimAŠ 236. KŽ *niaukùs* neturi, o DKŽ turi, tačiau nurodoma truputį kita reikšmė.

nikis (nykis) – užsispyrimas, kaprizas. – *Nebijok, ramino Bobjonienė, – ji es, kai tik jos nikis praeis* SimBt 276. „*Katoliken haben Nicken, wenn sie in die Bibel kicken (gucken)*“ (I. Sim.). LEW 503 ir DKŽ žodį *nikis* pažįsta, tik Frenkelis rašo *nykis*.

nuõdem – visai, visiškai, ištiesai. *Stovi kaip žioplys ir nuõdem nieko nesupranta* SimVK I 95. KŽ: *nuõdem*. Adv. gänzlich, ganz und gar. Jokiuose kituose čia minėtuose žodynuose *nuodem* nėra.

núokarta – pasileidėlis, kas visur eina, lipa, karstosi (Aleks). *Nueisite į peklą, ten velniai jus, ant šakių pasidūrę, svaidys iš vieno katilo į kitą, rupūžgalviai jūs, núokartos* SimPkč 84. *Kad ir tas pats Vilius, kuris tikras nuokarta* SimVK II 173. KŽ to žodžio nėra, o DKŽ jį taip aiškina – *nuokarta* – nukirstas medžio galas, jį taip aiškina ir LLŽ – nocirsts gabals. Vadinasi, abu žodynai *nuokartą* kildina iš *kirsti*, o I. Sim., matyti, iš žodžio *karstyti*, laipioti, plg. Rm. tarm. *pakártuvė, kártuvė, karuõklė*.

ómytis – kvailioti, niekus daryti. *Ómytis šventadienį negalima, aštriai įsakyta* SimVK I 148. Iš čia minėtų žodynų tik vienas LEW 517 tą žodį pažįsta ir gretina su latvių beveik tos pat reikšmės *amities, ameties*.

palābinimas – pasisveikinimas, sakant labas. *Į svetimiosios palābinimą Grėtė taip pat nieko neatsakė* SimVK II 115. *Ar tai aš, kaip bolševikas, nė tavo palābinimo nevertas? – paklausė Molinis* Sim VI 119. ŽK daikt. *palābinimas* nėra, nėra jo nė kituose žodynuose – LEW, DKŽ.

pālaunagė – „*pālaunagė* iš *laūnagas* – laumės nagas, valgomas po vakarienės, kai ateina laumės (plg.: lauminėti) valanda“ (I. Sim.). *Jei nori, kad eiturumėm dirbti, tai duok tuojau dar geros pālaunagės* SimPkč 292. *Ir jis buvo toks baisus, tas prūdas, kad bulvių sodintojai, eidami pālaunagės valgyti, bijojo eiti į jį rankų nusiplauti, nors jis ir buvo čia pat* SimObt 139. *Ar duosi geros pālaunagės? SimVK II 49. Trumpjonis ir Trumpjonienė sėdėjo prie stalo ir valgė pālaunagę* SimVK II 289. *Bedainuodami nė pālaunagės neužsipelnysite* SimPa II 15. *Šieno grėbėjai jau gerokai buvo pailsę, kada, Vanagienė atnešė pālaunagę* SimPa II 16. *Ji ruošia pālaunagės nuvargusiam nelaimingajam pareiviui* SimPa II 138. *Imant knygas, valgant pālaunagę, valgant vakarienę Juostė raudo ir balo* Sim VI 131. ŽK pavyzdžiai iš Dov., Vvr., Plik., Kl. ir „Auszros“ 1884.

LEW taip aiškinama žodžio *laūnagas* – *pālaunagė* etimol. kilmė – „Vesperbrot, Nachtessen in Memel. Dort benennen manche in dieser Weise auch die beiden Mahlzeiten, die die Leute bei dem in der Nacht geschehenden Flachsbrechen bekommen, sowie das Frühstück der Drescher. Im Memelgebiet kommt... noch *pālaunagė* ‘Vesperbrot’ vor. Das Wort ist nebst lett. *laūnags* ‘Mittagszeit, Vesperbrot, Mittagsmahlzeit, Mitternacht’, *palaūnadze, palaūnags, palauna’gis* ‘Vesperzeit, Vesperbrot...’ aus estn. *lõunog* entlehnt“.

pamotėti – pastebėti, pamatyti. *Magdė pamotėjo Bušę su kažkokiu vyrogaliu karuselėj bevažiuojant* SimPkč 17. *Ir pirmą kartą aš jį čia pamotėjau* SimNk 281. *Na ir ši rytą pereidama, kaip jau minėjau, per miestą, pamotėjau, kaip’ du ar trys sunkvežimiai išdainavo... SimNk 100. Nei ŽK, nei žodynuose – DKŽ, KŽ, LSŽ, LLŽ – žodžio pamotėti nėra, o „vanagiškių-priekuliškių jau iš senovės vartojamas žodis“ (I. Sim.).*

- patláb** – ką tik, pačiū labū. *Aš patláb rankas nusiploviau* SimBt II 442. ŽK: *Patláb jis buvo atėjęs* Sg., Klp., sen. rš. KŽ: *patláb*, so eben, in diesem Moment.
- pėrdurės** – šalia durų įdedamos pusdurės, kad, atidarius duris, neįeitų naminiai paukščiai, gyvuliai (Aleks). *Perdurės neuždarytos. Į prienamį, į priebutį ir į stubą jau įtraukė gaidys, vedinas visą būrį vištų* SimAŠ 193. ŽK – tik vienas tas pats I. Sim. pavyzdys. Žodžio *pėrdurės* nė KŽ neturi.
- paskálba** – gandas, paskala. *Į ką kreiptis, kas atriš, kad paliktum be paskálbų* SimVK I 153. *Apie šovimosi priežastį taip pat sklido visokių paskálbų* SimVK I 162. *Šiek tiek patikimesnės buvo kitos paskálbos* SimVK II 24. *Jei nori, parvažiavusi į Šalteikius, pasiklausyk paskálbų* SimVK II 150. *Iš čia ir paskálbų neiškils, kad, girdi, po tiek ir tiek metų jis pasikvietė savo... dukterį pasimatyti* SimNk 7. KŽ – *paskálba* – das Gerücht, meistens ein übles Gerücht, pikta paskalba, besser Leumund. ŽK daug pavyzdžių iš Prūsų lietuvių spaudos ir tarmės.
- paskálbininkė** – liežuvininkė. *Šį darbą palikime paskálbininkams* SimVK I 150. *Na tai jau sakyk, koks jis man giminė ir kokia aš čia paskálbininkė...* SimVK II 272. Žodžiui *paskálbininkė* ŽK teturi tik vieną pavyzdį – I. Sim.
- pašliuodniai** – nuožulniai, nuolaidžiai. *Langas siekė grindis, ir lubos ėjo pašliuodniai iki lango* SimNk 86.
- pašliuodnis, -i** – nuožulnus, nuolaidus. *Kambariukų pastogėj lubos pašliuodnios* SimBt II 383. Žodynuose tų žodžių nėra, tik Bg II 575 mini (remdamasis KŽ) kai kurias jų atmainas, pvz., *pašliaumus*.
- pyraginas** – *Eikš, duosiu ir saldinių, ir pyraginų* SimVK I 10. ŽK: I. Sim., Grobš., Švėkšna.
- plonỹnikas** – labai plonas. *Jos skepeta pusšilkinė, bet apiplyšusiais plonỹnikais kutais* SimVK I 254. *Jis metė akį į Ursulą Tautrimytę, kuri, tiesą sakant, tokia pat plonỹnika, kaip ir Lėnė, tik visa galva aukštesnė* SimVK I 267. ŽK visi pavyzdžiai tik vienos I. Sim. Nepažįsta šio žodžio nė kiti žodynai: KŽ, LSŽ, LEW.
- prasmà** – prasimanymas. – *Ar tu negirdi, kad tai visa tik jos prasmà, kad čia visiškai ne Jonio darbai? – Ale, tėvai, kas čia dabar vėl pasidarė? Tai jau vėl marčios prasmà!* SimAŠ 370. E. Frenkelis žodį *prasma* verčia ‘Verstehen, Können, Verstand, Geist’ ir giminiuoja jį su *prasti, protas* (LEW 645).
- pėtainis** – petingas. *Jis aukštas, pėtainis, stiprus...* SimPa II 14. ŽK tik vienas pavyzdys, užrašytas A. Salio iš Knt. Žodynai – KŽ, LSŽ, LEW jo neturi.
- preikšas** – „antras vyras, mirus pirmam“ (I. Sim.), užkury. *Sugrįžo be šonkaulių, dešinės rankos visi pirštai nutraukti, o žiūrėk: išėjo į preikšus pas tą, kaip tos našlės pavardė?* SimVK II 295. *Žinoma, ji jau vėl naują preikšą beturinti* Sim VI, 43. *Bertaitis-Tabaleikis, tiesa, jos vyras, bet preikšas* SimObt 92. *Pėteraitienė susirado kitą preikšą* SimNk 92. ŽK tai pačiai reikšmei pavyzdžiai iš Jurb., Vilks., Erz., Pėž., Prk., Vydūno, KŽ, Gr.

- prierankis** – rankogalis. *Urtė tuo tarpu jau apsilvilko savo įžegnojimo marškinius, kurių apkaklę ir prterankius ji pati nusnapavusi...* SimAŠ 224. – *Anele, še, užrišk man apkaklę ir prterankius, – prašė Urtė mažosios sesutės* SimAŠs 224. ŽK pvz.: I. Sim., Dov., LC 1886.
- prinešinis**, -ė – dėvėtas, apnešiotas. *Plentu eina moteris. Plona, balta skepetaitė ant galvos, juoda jope, tamsiu prinešinių sijonu* SimVK I 156. *Jinai, niekam nieko nesakiusi, nusimetė prinešinius drabužius, užsimetė geresnius, įsispyrė į kurpes ir išbėgo...* SimVK I 355. *Ji apsirengusi prinešiniaus diakonisės drabužiais...* SimBt II 455. *Verpia (ji) jau ir prinešinėms kojginėms vilnų* SimBt II 277. ŽK: *mės geru natoram (skarelių), tik tokiu prynešinių...* Grobš., Prk. – tas vienas Grinaveckienės užrašytas pavyzdys ir I. Sim.
- púodynė** – koklis, keturkampė glazūruota plytelė. *Didelė balta púodynių krosnis išsikiša beveik iki pusės stubos* SimVK I 179. *Toks pat baltų púodynių suolas pridirbtas prie krosnies* SimVK I 179. ŽK visi pavyzdžiai šiai reikšmei iš Užp., Dov., Krg.
- pūžė** – gairė. *Pikčiurnienė pastatė vieno ir antro tako gale po pūžę* SimPkč 33. ŽK – kartis, kuria užsmaigstomas kelias per užšalusias marias, pavyzdžiai iš Svencelės, Prk., užrašyti Užpurvio ir Grinaveckienės. KŽ 251 žodį *merkė* aiškina taip: Subst., fem., ein Warnungszeichen, in Ostpr. Fuhse (= pūžė).
- rañkiaus** – piniginė rinkliava, mezliava. *Bet renkant rañkių, ji ne dažnai mesdavo, o geriau pasekdavo, kaip elgiasi kiti bažnyčios lankytojai* SimPkč 56. *...prie kurių išlaikymo juk ir jis prisideda su savo bažnytiniiais rañkais* SimNtp 88. KŽ – die Sammlng, Collecte.
- rātinas** – ratelis. *Rātinus sukleręs, eina šluvuodamas* SimPkč 71. *Ji pašoko nuo kėdės, apversdama rātiną ir atpuolė su kumščiu prie Magdės* SimPkč 72. *Ar nebūtų juokinga, jeigu ji dabar pradėtų aiškintis... kad ant krautės yra mestuvai, vytuvai, staklės, du rātinu ir panašūs dalykai* SimPa II 149. *Bet vis dėlto jau nešasi bobelės čia kibirą, ar katilą, rātiną ar vytuvus* SimAŠn 401. *Ir Urtė, pastūmusi į šalį rātiną, užsisvajėjo apie kelionę į Karaliaučių* SimAŠs 222. *Prie vieno krėslo stovį rātinas su linų kuodeliu* SimAŠ 327. Šio žodžio nepažįsta DKŽ, nei LSŽ, nei KŽ.
- ritinėlis** – kelio girnelė. *Šį kartą reiktų išimti kelio ritinėli, padaryti koją visiškai nelankstomą* SimNtp 153. DKŽ, LSŽ, KŽ tos reikšmės ritinėlio nepažįsta.
- skastytis** – neramiai dairytis, žvalgytis. *Ne, žmogūdziai taip ramiai nesėdės, o skastysis, ar niekas jų nepastebi...* SimAŠs 62. *Automobilis nuūžė, arkliui nurimo, tik jaunasis sartis, dar kiek ausis priskliaudęs, skastėsi* SimVK I 288. *Ir žmonės tik skastosi tyliai, tik dairosi baugiomis akimis: iš kur pagaliau pasirodys anas išgąstis, kurio niekas nelaukia, bet kiekvienas žino jį ateisiant* SimVK II 35. *Sujuda ansai šešėlis, dairosi aplinkui, skastosi, – nieko* SimVK I 104. *Jie prunkščia ir skliaudžia ausis, akimis tik skastosi į visus pakampius* SimAŠn 319. *Ar nebus čia iš latvių skati-*

ties – žvalgytis – pasidarytas skastyti? Mūsų čia minėti žodynai to žodžio nepažįsta.

- skáuja** – šykštuolis, žem. skáugis. *Juk Vilius nebus skáuja, o Grėtė kelis kartus alvinę prikišo* SimVK II 162. *Varydamas bandą į laukus, kiekvieną rytą užbėgdavo į namus duonos prašyti – tokia skáuja buvo Liaudžemienė* Sim VI 105. *O koks jis buvo skáuja!* Sim VI 344. *Ta pati Juostė kadaise buvusi labai miela ir graži, net Vanagų pažiba, šiandien ne tiktai pasenusi, kuo niekas nesistebi, bet ir pasidariusi kažkokia ragana, kažkokia skáuja* SimNtp 277. *Tik kad tie, skáujos, mokėti nenori, vis jiems per brangu ir per brangu* SimNk 292. KŽ skáujos neturi. Tai sąvokai jis turi žodį *skaugis*, taip pat LSŽ paėmęs pavyzdį iš S. Dauk., ir DKŽ su pažyma „žem.“.
- skývis** – lėkštė, dubenėlis. *Tuo tarpu virtuvėje pradėjo skimbėti puodai, skýviai bliūdai* SimObt 36. *Išvirusi ji išėjo į kiemalį, patraukė prie tvoros stovėjusį platų suolą į kiemalio vidurį, išnešė skyvius su šaukštais ir bliūdą sriubos* SimObt 36. LEW turi žodį *skyvė* ir pažymi, jog NŽ teturiš *skyvį* iš Klp., o KŽ pažįsta abi formas. K. Alminauskis GL 128 kildina tą žodį iš sen. vok. *schiwe* – Scheibe, iš kur esą kilęs ir latvių žodis *škvivis* – lėkštė.
- skrėblinė** – šiaudinė skrybėlė su plačiais kraštais. *Jos buvo mėlynas rūbas, geltoni plaukai, balta skrėblinė, bet aš nebžinau, koks jos veidas* SimVK II 17. ŽK: Klp., KalD (*kitų bernyčių pilki šarkeliai skrėblinės kepurės*), Liet. Ceitg. 1884, Tiesos Priet. 1880, Leskien. (Keista: I. Sim. pavyzdžio nėra.) Frenkelis, LEW 815, aiškindamas veiksm. *skrebėti*, sako – *skreblinė* ‘Hut mit breiter Krampe, Filzhut’. KŽ: *skreblinė kepurė*, ein mit einer Krampe versehener Hut.
- snopa** – apsnūdėlis, snaudalius; „višta nebemato ir snopinėja“ (I. Sim.). *Snopos jūs, amžinai apsnūdę* SimPkč 311. *Ir Jurgis Pikčiurniukas, kurį jau motina, iš kantrybės išvesta, pavadino „snopa“, niekam vertas, mėgo užsimiršti mokykloje* SimPkč 84. *O Grėtė atsikėlė surūgusi lyg piktas oras ir, aplink snopinėdama, pasisakė nevažiuosianti į krikštynas* SimVK I 310. *Besnopinėdama ant naujojo namo kriautės, užėjau skrynią arba kažkokią lyg ir dėžę* SimObt 193. DKŽ teturi veiksm. *snopsoti*, o daiktav. ir LSŽ, KDL, KŽ nepažįsta.
- spinginis** – pl. – smilkiniai. *Jos širdies dūžiai užima žadą ir svaiginamai atsitrenkia spinginysė* Sim VI 80. ŽK pavyzdžiai: LC 1884, TP 1883, *spinginė*, Nom. pl. *spinginės* „Schläfe“ Prökuls, BzBK, Vd. Daug pavyzdžių iš pr. lietuvių laikr., KŽ ir LEW *spinginis* – Schläfe, pažym. skliaust. (dial.).
- sprendýbos** – sprendimas, nuosprendis. *Buvo jau ir sprendýbos. Nors ir ne šuniškai sprendė komisija, bet juk, kas broliui priklausu, reikia atiduoti* SimAšs 183. Frenkeliui *sprendybos* ‘Schiedsspruch’. ŽK – priekuliškiai, Kavalė, Grumbliai, pavyzdys iš I. Sim. ir iš A. Vireliūno palikimo, TP. 1880.
- staibúlas** – „apatinė rankos dalis nuo riešo lig alkūnės“ (I. Sim.). *Martynaitytės ranka lengvai guli ant Anskio rankos staibúlo* SimVK 272.

Jis nusivelka jaką, persimeta per rankos staibūlą SimVK I 306. Žiedai ant pirštų, apyrankės ant rankų staibūlą, auskarai ausyse švytruoja, kad net akys raibsta SimVK I 353. Ji laiko vadeles, kurias berniukas prisikišęs prie abiejų rankų staibūlą SimBt II 445. Šilta lengva ranka jis nuvertia Martos rankos staibūlą Sim VI 79. Ponia pasižiūrėjo į savo kairiąją ranką, ant kurios staibūlo žibčiojo gryno aukso grandis, o ant piršto – platinos žiedas su deimanto akimi Sim VI 174. ŽK tie patys I. Sim. pavyzdžiai, TP ir Leskynas.

stram̃pas – vėzdas, strypas. *Jos antrosios rankos telikęs strampiukas žemiau alkūnės: atrodė tarsi guminis sviedinukas, ten užmautas, ir jis nuolat judėjo... SimNtp 8. DKŽ – stora lazda, pagalys. KŽ stram̃pas – der Knüttel, ein unregelmässig behauenes oder überhaupt formloses Stück Holz.*

striūkl̃ys, striūkl̃is, striūkl̃ė – čiurkšlė, srovė. *Jaučiu, kaip iš burnos bėga kraujas, teka striūkliū SimNtp 228. Ir vėl pratrūko ašarų striūkl̃ys SimNtp 101. Tie lašai dažnėja, jau pradeda varvėti ir bėgti striūkliū, kol pripildomas visas kūnas tartum ugnies liepsna Sim VI 77. Ašaros bėga striūkl̃iaiš per veidus SimNtp 24. Dabar jau ašaros pasileido striūkliū SimObt 108. Šalti šiurpuliai bėginėjo, o prakaitas pylėsi striūkl̃iaiš SimObt 87. Per jos veidus taip pat dviem striūkl̃ėm teka ašaros SimVK II 404. Jo krūtinę pripildė keistas jausmas, lyg stačiai į širdį kažikas būtų įtrėškęs šalto vandens striūkl̃ę SimVK I 43. Lietus plauja langus, vis striūkl̃ėmīs bėga žemyn SimVK I 111. Lašeliai susipila, susijungia vienas su kitu ir pradeda striūkl̃ė skruostais žemyn varvėti SimVK II 72. Tiktai iš akių pasipila ašaros, jos ne lašais teka per veidus, bet stačiai plaukia dviem striūkl̃ėm SimVK II 219. Ta ranka dar buvo švari, balta, kai iš jo burnos striūkl̃ė pylėsi kraujas SimVK II 285. Kraujas eina striūkl̃ė, apšlaksto jo malkų sandėlio duris SimNk 175. DKŽ striūkl̃ė yra čiurkšlė, o KŽ striūkl̃ė – Wasserstrahl im Gegensatz zum Tropfen: lyja striūkl̃ėmīs, es regnet in Strömen (nicht in Tropfen).*

susnóti – smulkiai lyti, dulkti (Aleks). *Nustojo ir lietus, nors retkarčiais dar smulkiai susnójo SimVK I 262. Susnóti tai reikšmei žodynuose nėra, o LSŽ, kur duodama 20 sinonimų arba apytikslų pakaitalų žodžiui lyti, jo taip pat nėra. I. Simonaitytė tą žodį tik vieną kartą pavartojo, o dėl reikšmės pastebėjo „tai lyg ir sūdyti: apsunok biskutį druskos“.*

šaktarpis – laikotarpis¹ tarp paleidimo ir užšalimo, kai negalima upėmis ir mariomis nei vaikščioti, nei plaukioti. *Ledas buvo dar stiprus, bet netrukus galėjo prasidėti šaktarpis, dėl to, kas norėjo išeiti per marias, tas turėjo skubėti SimNtp 210. Ir ten vieną dieną, gal per šaktarpį, jis ėjes per upę į „aną pusę“, įlūžęs ir nuskendęs SimNk 73. Ir kaskart, kada pas mus, Karaliaučiuje, kalbama apie šaktarpį, visada prisimena Stragnai, kad rasi ten žmonės vėl skendėja SimAŠ 299. DKŽ, be kitų reikšmių, yra nurodyta ir šitoji su pažyma vok. KŽ: die Zeit zwischen dem Ende des Sommers u. dem Anfang des Winters, wo die Wege unfahrbar sind... die Zeit der Unwegsamkeit in den Niederungen. Tokią pat jo reikšmę*

nurodo LEW ir LŽT 90 – die Zeit, wo man weder mit dem Kahn noch zu Fuss übers Eis gehen kann. Žodis, matyti, daugiau pajūrio gyventojų.

šeirė, šeirys – „Išėjo pas šeirį į pavadas – našlė ištekejo už našlio; šeirė savo preikšą gavo (Priekulė)“ (I. Sim.), – našlė, našlys. *Ar ne juokai, kad šeirė su šeiriū susidės?* SimNk 87. *Tiktai sykį neiškenčiau ir paklausiau Trūdės, kodėl toks milijonierius Pėteraitis gyvena su tokiu Moliniu – tokia to preikšo ir šeirio pavardė – viename kambaryje* SimNk 88. *Jau-noji Pėteraitienė skubiai susirado kitą preikšą. Šį kartą nebe šeirį* SimNk 92. DKŽ šeirys, -ė našlys. LEW tam žodžiui šaltinį nurodo DKŽ, Leskien (Demin.) šeirūkis, LŽT (66 moterys pasiliko šeirės), o KŽ 423 nurodoma, jog „in Nordlitt. das, was sonst naszlys-naszlė“.

šliūksti – važiuoti, eiti šliaužiant ledu, slidžiu keliu (Aleks). *Taigi, stoviu stotelėj ir laukiu traukinio. Traukinys pəršliūkštė nuo Tilžės, sustojo minutėlei ir... traukinys sutraška, subraška ir eina toliau* SimNtp 247. *O kadangi nuo plento visas sniegas suvartytas į griovius arba užpustytas už tvoros, tai anai moteriai teko šliūkšti upėmis* SimBt II 215. Šliūkšti čia minėti žodynai – DKŽ, LSŽ – nepažįsta, tačiau LEW 1008 nurodo ir šią reikšmę (remdamasis taip pat Endz.), o KŽ duoda *sziuksztu* ir net *sziuksztyne* – die Glitschbahn, Gleitebahn – czuzyne.

su-šliūksti – supliukšti, susitraukti, suglebti. *Vienu laiku pradėjęs augti pilvukas susšliūkko, drabužiai pasidarė lyg ant kuolo pakabinti* SimPkc 152. Nėra to žodžio: DKŽ, KŽ, LSŽ, LLŽ.

šnibžda adv. – šnibždomis. *Dvidešimt trečią sausio būsiu penkiolikos metų – atsakiau šnibžda* SimNtp 10. *O kiti, net ir Dūdjonis, kuris niekada nemo-kėjo tyliai kalbėti, kalbėjo šnibžda* SimNtp 258. *O pro mūsų namus jie vaikščiojo šnibžda kalbėdami ir su užuojauta žiūrėdami į mūsų langus* Sim VI 316. KŽ, aiškindamas žodį *šnibždomis*, sako: „der Form nach Instr. Plur. von einem ungebräuchlichen Subst. *sznibzda*, das Flüstern, Zischeln“.

švykštulys – švykštimas. *Dabar jinai pasveiks, kiek jai dar pasveikti galima, su anuo švykštuliu krūtinėje... SimBt II 460. Dėl to švykštimo ir nuo kareiviavimo jį atstatė* SimVK I 306. *Jos krūtinė kilnojosi dažnam kvėpavimui, kuris jau lieka tikru švykštimų* SimPa II 147. Veiksmažodį turi DKŽ, LEW, KŽ, tačiau nė vienas jų nepažįsta daiktiv. *švykštulys*.

švokšti – švokšti. *Krūtinė siaura. Kartais ji lyg švokščia* SimVK I 306. *Pakartok, pakartok, ką sakei!* – tuos žodžius motina Dagienė švokština! *iššvokštė* SimPa II 56.

tarañkis – didoka apvali pintinė, doklas pašarui nešti. *Tarañky jis dar turi kelis paršelius* SimVK I 285. *Tuos pačius (paršelius) ji buvo neseniai pirkusi Priekulėj iš tarañkio* SimAŠs 194. *Aš dar kelis tarankinius turiu parduoti* SimAŠs 195. Žodis pažįstamas kai kur Žemaičiuose (DKŽ), tačiau, remdamasis NŽ, KŽ ir BzF, LEW 1058 nurodo jo šaltinį Klai-pėdą ir Priekulę.

- taujóti** – klajoti, bastytis. *Jis kažkur taujójo po svieta* SimObt 132. *Taujóti nepažįsta*: DKŽ, LSŽ, KŽ nei LEW.
- tėtinti** – lepinėti. *Buvau ūkininkaitis, turtingai auginamas, tėtinamas* Sim VI 205. *Manęs niekas netėtino...* Sim VI 205. *Nieko dar ji negalėjo būti pergyvenusi, lepinama ir tėtinama be galo ir be krašto ją išimylėjusios motinos* Sim VI 70. Žodynai – DKŽ, KŽ, LSŽ ir LEW žodžio *tėtinti* nepažįsta.
- tiėktis, nu-, užsi-tiėkti** – tyliai eiti, slinkti, tykinti (Aleks). *Ji atsistoja, ima tiėktis aplink kūgį* Sim VI 162. *Žmonės eina gatvėmis, bet jų žingsnių negirdėti, atrodo, kad jie tiėkiasi pirštų galais* Sim VI 164. *Kaimyninio namo stogu tiėkiasi katinas, jam prieš ateina kitas* Sim VI 164. *O paskui tyliai, gracingai užsitiėkia katė; pamačiusi Juostę, tuojau ją pažino, ir jau iš tolo, garsiai verpdama prisitiėkia ji prie Juostės...* Sim VI 128. *Kitą dieną imu tiėkti. Atsisėdu viename kampe ant krautės ir laukiu. Na, ir nūtiečiau* SimBt II 219. *O nuo skrynios nušoko kažkas toks gauvuotas, toks pluskotas ir pradėjo tiėktis artyn prie lovos. Prisitiėkęs čiupt Lėnei už gerklės* SimBt II 225. DKŽ duodamos *tiėkti* net penkios reikšmių atmainos, tačiau I. Sim. vartojamos reikšmės nėra, nėra jos nė viename ir šių žodynų: KŽ, LSŽ, LEW, o taip pat ir K. Būgos aiškinimuose I 318, II 123–4, II 90.
- triñkis** – smūgis, trenksmas, ypač perkūno. *Staiga lauke akinąs žaibas ir žemę sudrebinęs triñkis* SimObt 160. *Lyg triñkį iš viršaus gavusi, susmuko į save Dagienė* SimPa II 56. *Jau krinta vienas kitas žalsvas žaibas, atsako perkūno triñkis, iš kitos šalies kitas* SimPa II 132. *O žaibai blykčioja raudonai ir žalsvai, užkilusi vėtra pradeda lankstyti prie žemės medžius, perkūno triñkiai krinta vienas po kito* SimPa II 133. *Bet kol Raudienė supranta kas čia dedasi, – tuo tarpu vėl suskambėjo skaudus ir ilgai aidąs perkūno triñkis, – atsidarė durys, ir angoje pasirodė nudriskęs, perlijęs nepažįstamas vyras* SimPa II 134. *Jinai, nors ir drebėdama, vėl užsidariusi duris, ir vėl norėjusi sėstis prie stalo, bet bausis triñkis nuskambėjo ant pianino klaviatūros taip, kad visas pianinas sudrebėjęs* SimNtp 82. *Stora žieminė kepurė ir naminiai kailiniai atlaikė ir sušvelnino skaudųjį triñkį į medį* SimAŠ 323. *Širdis pradeda plakti, kiekvienas dūžgis rodosi lyg kūjo triñkis* SimVK I 205. *Triñkis! Skaudus, traškąs ir braškąs triñkis* SimVK II 207. *Dabar ji žiūri į savo ranką, kurioje tebėra ginklas ir kuri tarsi nusmilkusi nuo šūvio triñkio* SimVK II 386. E. Frenkelis šaltinį tam žodžiui nurodo Klaipėdą (remdamasis Geitleriu ir BzF), o perkūno trinkiui tiesiog Priekulę (LEW 1124).
- triušis, -iės** – nendrė (Aleks). *Gyvenamosios ir čia nematyti. Ji medinė, triušimis klota, jau sena, statyta palei gatvę...* SimVK I 46. *KŽ triuszis das Schilfrohr; LŽT triušis ir trušis, Schilfrohr; LSŽ – nėra. ŽK: dengti šiaudai (Klp.), sen. pr. liet. rš. Frenkelis LEW 1133, remdamasis Kurš., Būga I, 489, LŽT, o taip pat NŽ, šaltinį nurodo Priekulę ir Pakalnę.*
- tumpinė** – kumštinė pirštinė. *Pamažu, visai pamažu ji maunasi tumpinės* SimAŠ 312. *Gerai, kad Vilius paklausė motinos ir pasiėmė tėvo kailinius bei tumpinės pirštines* SimVK I 155. ŽK: Klp. ir I. Sim.

- už-tūkšti, užtūkšta, užtūško** – įtūžti, smarkiai supykti. *Aš tau parodysiu, sena varnal! Kitaip tu nemoki kalbėti – užtūško Pikčiurnienė SimPkč 39. Martynas Karalius labai užtūškęs pūkšnojo: ne, jis to neleisiąs, kad jinais su kitais valkiotų SimVK I 267. ŽK tik tie patys I. Sim. pavyzdžiai. Nei Frenkelio, nei Kuršaičio žodynuose nei tūkšti, nei užtūkšti nėra; abejur yra tik tukšlus=tuklus – greit tunkąs.*
- tveñkti.** – *Kad tveñkia, tai tveñkia, ak dieve, dieve! – Sutveñks lytaus – pasidžiaugdama atsakė Advė SimPa II 131. ŽK gražiausi pavyzdžiai šiai reikšmei: Klp., Grobštai, Dov., Prk.*
- ubagšónis, ubagšónė** (hibr.) – beturtis, -ė, plikis, -ė. *Teismas palaikys gaspadorius, o ne ubagšonius SimPkč 74. Ne, geriau nutraukti visus ryšius su tais ubagšoniais SimPkč 43. Tu jau sugadinai mano gyvenimą, ubagšóne tu SimPa II 21. – Tu begėde, tu ubagšóne!.. baisiai pradėjo rekti Bušė SimPkč 72. Joks žodynas šito hibrido nepažįsta, ar nebus jis neologizmas priekuliškių, o gal ir rašytojos?*
- ūktis, ūkstyti** – niauktis, niukti. *Bet ten, toli padangėse, ūksta, rasi ir dėl to jis susirūpinęs... SimAŠs 83. Matai, kaip ūkiasi SimVK II 49. Matai, kad jau pradeda ūktis SimVK II 48. KŽ – toji pat reikšmė vienintelė, o LSŽ ūktis duodamas kaip niauktis sinonimas su tuo pačiu ir vieninteliu I. Sim. pavyzdžiu.*
- ūmaru** adv. – staigiai, smarkiai. *O apylinkės mergaitės ūmaru ima virsti vokie-taitėmis SimPa II 26. Tada viskas ėjo ūmaru SimVI 300. O mūsų tyliai laimei frontas ėmė grįžti, ėmė artėti ūmaru Sim VI 319. Kraujas, pirma stabtelėjęs, ūmaru suvirto galvon SimVK II 317. Iš jo akių ūmaru veržiasi kelios stambios ašaros, ir viena nukrito ant Martyno rankutės, kuria jis žaidė senio joko sagomis SimVK I 17. Ūmaru suvirto visas būrys viščiukų ant trupinėlių SimBt II 319. Paleistas pakalniui kamuolys prieš galą ritosi ūmaru į bedugnę SimVK I 343. O dėl mokslų jau anksčiau teisingai pastebėta: mes nenorime ūmaru pavirsti vokiečiais SimVK I 346. KŽ ūmaras – der Sturm, das Ungestüm; o umarus Adj. ein ungestümer Mensch – umarus žmogus; skliaustuose DKŽ duoda vieną pavyzdį ir su adv. – ūmaru.*
- nu-utėti** – utėlėmis aptekti. *Taip jis sakė, tartum Marė su Lėnike nuutėjusios! SimBt 219. KŽ: utėti – Läuse hecken, utėjimas, das Läusehecken.*
- ūždingnis** – vieta pasislėpti nuo pavojaus, užglūda, rami vieta (Aleks). *Matas Šimonis rado priebėgos, rado uždingsnio Aukštųjų pakalnėje SimAŠs 79. Ir vieną dieną... kažkur apie miestą sugriaudė patrankos, ir namiškiai bei atbėgėliai pradėjo landžioti po kampus lyg... viršum jų galvų sprogtų granatos ir reikėtų ieškoti uždingsnio SimVK II 140. O dabar jai vienai tenka ieškotis kur nors uždingsnio Sim VI 8. Jis pritūpė prie žemės, ieškodamas už gyvulių uždingsnio, bet reikėjo ir vėl greit atsistoti: banda, ieškodama jo, galėjo jį sutrypti Sim VI 288. Einu ieškoti uždingsnio Sim VI 309. LSŽ uždingnis duodamas kaip prieglaudos sinonimas, nors pažymima, kad tai retesnis tarmės žodis. Vienintelis pavyzdys – tas pats, 1-sis, I. Sim. sakinys, kiti žodynai jo nepažįsta.*

užleūkti – užklupti netikėtai. *Ir užlenkė tėvas: – Vaike, vaike, kad tai pamatytų tėtukas SimVK I 41. Pernai rudenį užleūkęs savo berną bevagiantį grūdus SimVK I 227. Tai buvo Vilius, kuris užlenkė tikrai apie Verdeną begalvojančią Martyną SimVK II 265. Šilokarčiamiškiai ūkininkai buvo labai užlenkti SimNtp 298. LKŽ turi užleūkti tai pačiai reikšmei, tačiau maža pavyzdžių teduoda – I. Sim., Žem., S. Dauk., o KŽ tos reikšmės visai neturi. LSŽ užleūkti – yra užklupti sinonimas, teduodamas vienintelis pavyzdys I. Sim.: *Vilius užlenkė juodu taip linksmai bėpiečiau jant.**

vaizdai – žvalgai, apsižvalgymas – ieškojimas nuotakos. *Šiandien jie sugėrė vaizdus. Sekmadienį atvyks jaunikis su žiedais SimBt II 238. O Juodgalviene žinojo andai papasakoti, kad šiandien būsią pas Dagius vaizdai SimPa II 161. KŽ vaizdai Subst. Pl. m., bei Memel das was sonst žvalgai, die Brautschauer, auch Brautschau selbst. ŽK: *Vaizdų girą kelti.* Trinkgelage, Verlobungsfest (Saugos), LC 1884, 173, TP 1880. Tie patys I. Sim. pavyzdžiai.*

vaizdautis – žvalgytis (žvalgauti) nuotakos. *Atrodė, kad jis norėjo su ja vaizdautis SimPkč 42. Visai ypatingą rūpestį turi Vanago Kristupas: jis pastebėjo, kad jo užpennai įžegnota sesuo vaizdaujasi su jaunuoju mokytoju, su Gerberiu SimVK I 93. Na, ir lyg tyčia susivaizdavo vaikai SimVK I 169. Kur ta Marė taip ilgai vaizdaujasi po jomarką SimBt II 251. Ar nežinai, kad Jūraičio Adomas vaizdaujasi su Kuršaičio Ane SimVK I 169. Kai aš su Viliu vaizdavausi, nė vieną sykį – neskaitant vietos veizėtūvių – aš čia nebuvau SimVK II 66. – Taip, taip, jūs žinote: ten susiėję vaizdautis SimPa II 100. Bet kalbama, kad ji dabar jau su Lukščių Martynu vaizdaujasi SimPa II 161. ŽK pavyzdžiai: Grobš., Klp., Prk., Kin., Vnt., Dreverna, Saug., I. Sim., Pr. liet. sen. rš.*

vālumas – (germ.?) barjeras, kartis arkliams, karvėms pririšti (Aleks). *Prie vālumo padaržy pririštos karvės uodegomis blaško muses ir tįso SimVK I 83. Jis nutilo, nes prie vālumo, šalia jų karietos, privažiavo vienu arkliuku vežimaitis, tai buvo Staigysūsu Staigiene SimPkč 150. ŽK tik tie patys I. Sim. pavyzdžiai tai reikšmei, kitų nėra.*

nu-veizėti – apkerėti. *Dar gali nuveizėti mergelę tie vokiečiai... SimObt 69. Mes tų bulvių nesuėsimė ir nenuveizėsime SimNtp 284. Tas (jis) mokėjo nuveizėti SimObt 277. I. Simonaitytės vartojamąją reikšmę to žodžio žodynuose nėra.*

vingurė – vingiuota linija. *Su kriukio smaigaliu rašau viñgures puriame smėly SimObt 338. O Martynas, tuo tarpu užmiršęs senio sielvartą, kairtosios rankos mažuoju pirščiuuku iš ašaros, nukritusios ant jo dešinės rankos, vedžiojo takelius ir viñgures, kol pagaliau lašas išdžiūvo SimVK I 17. KŽ tėra tik veiksm. vinguriuoti. DKŽ – vingurys – vingis, ŽK pavyzdžiai I. Sim., Lš. ir A. Vireliūno.*

vyvúoti – einant linguoti, linksėti. *Ogi še, ve, tas tavo katinas vyvúodamas partraukia nuo mano galo SimBt II 219. Ji nežinojo Pikčiurnai nieko prikiš-*

ti, bet jis buvo jai juokingas, ir tiek: ir ta jo kreiva nosis ir tos jo didelės rankos su trumpais pirštais, ta jo vyvūojanti eisena – viskas linksmino Trūdę SimPkč 27. KŽ: wywėti, um etwas herumschleichen. Čia minimi žodynai vyvuoti nepažįsta.

zėdas – sija, balkis. *O tik gimęs guli supynėj, kuri ties lova po zėdū parišta* SimAšs 93. *Bet prireikus jis ir mūrinkiną pavaduoja, ir zėdūs traukia, ir sparus keltia* SimVK I 59. *Po linksmos vakarienės nauja pareiga: saugoti zėdė pakabintą vainiką su pirštinėmis* SimVK I 270. *Išsitraukė ir jį (laikraštį) iš po zėdo ir ėmė vartyti* SimVK I 74. *Ėvė pakabino lempą ant zėdė kybančios vielos* SimVK I 297. *Tai ir atsiėjo parsinešti šakelę po šakelės, kartais mažesnę, kartais didesnę, pakišti po zėdū ir, reikalui esant, užkurti* SimAš 17. *Jis buvo toks didelis, kad ir pats manė užkliūsiąs už zėdū, ir taip jis net prieš kiekvieną zėdą nusilenkė* SimObt 24. Žodžio zėdas nėra žodynuose (DKŽ, KŽ, LSŽ), tik Frenkelis LEW 1278 mini žodį zėdelis ‘transportable Bank’ ir lett. zēdele ‘lange Bank... entlang den Wänden’ o kitoj vietoj – LEW 769 – „Aus poln. zedel, zydal ‘Sitzbock, Pritsche, Sessel’ entlehnt.“

alginti – bet kuo negeru girdyti ar maitinti (Aleks). – *Prakeiktos bobos! Žalgina vaiką visokiomis biauzybėmis* SimVK II 210. ŽK daugybė pavyzdžių žod. žalga, tačiau tik tas vienas I. Sim. pavyzdys žodžiui žalginti.

žálmedis – dievmedis, diemedis. *Žálmedžiai arba diemedžiai ir mėtos čia augo, kaip norėjo, ir buvo užėmusios visus žolynus* SimObt 142. *Darželyje matyti žálmedžio, mėtų, rūtų, lavandrų ir daug kitų gėlių* SimPa II 29. *Žálmedžio ir mėtų žalumas virsta nedailiu pilkumu, ženklinančiu mirtį. Advė įėjo į darželį nusiskinti keleto mėtų ir žálmedžio šakelių* SimPa II 159. *O prie knygos pridėta puokštelė – mėtų, žálmedžio, Marijos lapų* SimObt 293. Žodynuose žálmedžio nėra.

žygiuotis – ruoštis, eiti namų apyvoką. *Įeis tuojau ir Anė. Ji dabar dar žygiuojasi* SimVK I 296. *Senoji Naujokienė žygiuojasi, bėginėja iš vieno namų galo į kitą* SimVK I 318. Veiksm. žygiuoti I. Sim. vartoja ir tiesiogine prasme. ...žygiuojąs dangaus erdvėmis mėnesėlis... pasidaro toks beprotiškai didelis ir žibąs SimPa II 32.

žygis, pl. -iai – ruoša, apyvoka; *mergos su žygiais* (užsiėmusios) SimVK I 9. *Aš ir atliksiu visus žygius, man nereikia jokių įsakinėjimų, – visai be reikalo atsako Grėtė* SimVK II 48. *Ar aš eisiu prie žygių?* SimPa II 21. Šios reikšmės tiek daiktavardis žygis, -iai, tiek ir veiksmazodis žygiuoti yra DKŽ, tik nenurodyti jų vartojimo šaltiniai.

žiūbis – žiupsnis, laimikis. *Pikčiurna, ypač Pikčiurnienė, kasdien tikėjosi Malones nusigyvensiant (tai būtų geras žiūbis)!* SimPkč 37. *Apskaičiuota, kad beveik kas pusmetį, o gal ir tikrai kas pusmetį, turi būti naujas žiūbis* SimNk 307. Žodynams tas žodis nepažįstamas, tačiau nėra abejonės – jis turi tą pačią šaknį, kaip ir žiubčius (ryt.: abrakinė), kuris randamas DKŽ, LEW ir KŽ (nors ir skliausteliuose) su pažym. „in Samog.“

žizdras – žvirgždas. *Šiandien jo plyšiuotos sienos ne tam, kad lietuviai, čia pasi-slėpę, šaudytų savo strėlėmis į neatmušamus priešus, kurių pulkai, nesu-skaitomi kaip žizdrai pajūry, puola bajorų pilį SimAŠn 16. LSŽ žizdrą vadina smulkiu žvyru ir teduoda tą patį I. Sim. pavyzdį.*

žvengesys – žvengimas. *Tik jo arklys uždėjo jam ant peties galvą ir vėl sužvengė, kaip tada, jį žadindamas, bet šį kartą jo žvengesys skambėjo lyg pašie-piantis juokas, lyg gailastinga užuojauta, bet drauge lyg ir pagalbos pra-šymas SimVK II 244. Žodžio žvengesys žodynai nepažįsta, išskyrus LEW 1325. Ar nebus pačios I. Sim. neologizmas?*

ižegnóti, ižegnotúvės – konfirmuoti, konfirmacija. *Šioje bažnyčioje krikštyti, ižegnóti, o daugiausia ir sujungti visi Aukštųjų Šimoniukai ir Šimo-nytės, Mato Šimonio vaikai ir vaikų vaikai SimAŠn 89. Kad tavo mo-kytojas žinotų, koks tas jo auklėtinis, tai nė ižegnóti tavęs šiemet ne-ižegnótu SimVK I 49. Ėvikė dar jauna, ar ją tik ne šį rudeni ižegnós, ar jau ižegnóta? SimVK I 289. Šiandien didelė šventė: ižegnójimo diena. Ižegnós ir Martyno Lukšio seserį Marikę SimPa II 160. Kunigas veda ižegnótuosius iš bažnyčios SimPa II 165. O kaip aš jais didžia-vausi namie, nes tai mano ižegnójimo drabužiai SimNtp 11. Vilius pats andai, jausdamasis svarbiu asmeniu, atsisėdo rašyti kvietimo į ižegno-tuvės Tautrimams Berlyne SimVK I 110. LKŽ ižegnotinės – protes-tantų bažnytinės apeigos, kai pirmą kartą jaunuoliai eina komunijos, konfirmacija. ŽK pavyzdžiai – I. Sim., pr. liet. rš., LC 1885 ir KŽ.*

II

āprumbas – kraštas, briauna. *Dabar madoj devynių plotų sijonas, ilgas, kone iki žemės. Juodu pamušalu, juodu šilkiniu pliušu āprumbo vietoj SimVK I 240. Aš turinti jį patį gražiai išardyti, nuimti pamušalą ir pliušini āprum-bą, minau neįplėšti, nes vėl reikės tą patį sunaudoti... SimNtp 369. Ko-jos žvarbaus āprumbo nuplaktos – raudonos SimBt II 340. KŽ daikt.v. neturi, bet turi veiksm. āprumbėti – beheilen, heilend benarben. LKŽ pavyzdžiai iš JŽ, Tv., Brs., Šv.*

āpskarda – lijundra. *Aukštųjų gamta jau nebežinojo, kaip darytis: ir atlydis, ir āpskarda, o rytiniai vėjai parkeliaujantiems pūtė kuo žiauriausiai šlap-dribą į veidą SimAŠs 238. Lauke vakarykščiai buvo buvusi āpskarda, o dabar snigo SimObt 83. LKŽ pavyzdžiai tik iš Žemaičių, žem. auto-rių ir KŽ.*

apvartis, āpvartis – apivaras. *Jai gėda turėti tokį vargingą tėvą. Matai, ir šian-dien Plonių nėra. Je, je, kad iš apvárčio rezginė pasidaro... SimVK II 272. LKŽ duoda daug pavyzdžių iš Žemaičių.*

apveidūs, -i, - *Tiesa, Karaliukių nė viena nėra apveidi SimPkč 21. LKŽ patei-čia dvi prieštaringas reikšmes: gražus iš veido, skaistus, malonus... ir – senas iš veido, tamsaus veido. Visi pavyzdžiai iš Žemaičių.*

atkaltė, ātkaltė – atrama, atlošas. *Stuboje šešios medinės kėdės su išranytomis atkaltėmis. Atkalčių viduryje išpiauta širdis SimVK I 179. Nejučiom,*

užsimiršusi, buvau ištiesusi ranką ant atkaltės – ne tiek iš mandagumo, kiek laikydamosi SimNtp 149. Tėvas nebesusivaldo, jis nutveria savo atžalėlę už čuprynos, atverčia galvą taip, kad ji nelabai atsitrenkia į fotelio atkaltę Sim VI 250. LKŽ daug pavyzdžių iš Žemaičių – Grg., Brs., Krtn., Klvž. ir KŽ.

atkolti (ir refl.) – atsiremti, atsilošti, atsišlieti. *Atvažiavo ir į apleistąjį Šimonių kiemą įdundėjo vežimas, kuriame atsikūlęs sėdėjo prūsiškasis teismo antstolis SimAŠ 400. Jūrelis taip pat atsisėdo ant staklių pasostės, bet atbulai, taip, kad jis galėtų į stakles atsikūlti ir Anei stačiai į akis žiūrėti Sim VI 152. Viliukas pribėgęs atsikolė į Anę ir ėmė stebėti Jūrelį Sim VI 152. Gervinas atsisėdo ir atsikolė, laukdamas atsakymo Sim VK I 346. LKŽ daugiausia pavyzdžių iš Žemaičių, Klaipėdos tarmės ir autorių.*

atsvaras – atsverimas, svoris. *O pirkdamas pats, duok už bet kokį kuiną pinigų atsvarą SimPkč 20. Pavyzdžiai LKŽ atsvarui iš JŽ, Grg., Dr.; KŽ to žodžio nepažįsta.*

atvarslai – vadelės, vadžios. *Dūdfonis ėjo greta su atvarslais ir botagu rankose ir vis ragino arkliuką SimObt 139. Žiobrė lengvai atleido atvarslus, arkliai užkabino šuolį SimVK I 244. Už medžio užsilindęs berniokas keikė ir spiaudėsi, palikęs be nieko ir dar su sutraukytais šeimininko atvarslais SimVK I 261. Arkliai baukštūs, reikėjo laikyti įtempus atvarslus SimVK I 288. Pikčiurna ant vežiko pasostės su geltonais atvarslais, sidabru apmuštu botagu rankose SimPkč 148. Atvarslus reikia gerai įtempus laikyti SimAŠ 319. Jis patraukia atvarslus, patsai pasilenkia į vieną pasostės galą SimVK I 157. Pribėgusiam berniukui Vilius numetė atvarslus ir nušoko nuo pasostės SimVK I 313. Dievo malonė, kad atvarslai netrūko, – priminė senoji Karalienė SimVK I 313. Atvarslai geltonos odos, plėškės blizga, sidabro plokštelėm apmuštos... SimVK II 28. LKŽ daugybė pavyzdžių iš įvairių Žemaičių vietų – Vvr., Kv., Šv., Rt., Žv., Plt. ir kt.*

beigti – baigti, pabaigti. *Reikės pagaliau tų pačių karvių vieną dar parduoti, mat, ir pašaras jau beįgiasi SimAŠs 182. LKŽ daugybė pavyzdžių iš Žemaičių, žem. rašytojų, klaipėdiečių ir sen. raštų.*

blakà – prošuva, blakė. *Baltuose apmetuose raudonais ir geltonais ataudais austi raštai: blākos, kryžiukai, muselytės SimPa II 8. LKŽ pavyzdžiai iš Žem. – Pln., Plt., Užv., Yl., Prk. ir JŽ. Aiškindamas žodžio blakà kilmę, E. Frenkelis sako, jog K. Būga šių žemaitiškų ir latviškų žodžių blākas ir blakà šaltinį tvirtino esant kuršišką (LEW 47).*

blezdingėlė, blezdinga – našlaitėlė (gėlė). – *Rože, Rože, ar matai, blezdingėlės jau žydė! – linksmi sūkavo kiek pabėgęjusi į laukus Marutė SimAŠn 348. LKŽ pavyzdžiai iš Dr., Krp., Yl., Klp., Grg. (blezdingikė).*

brėžis – įbrėžimas, žaizda, randas. *Jos kaktoj gilūs vidinio skausmo įbrėžti brėžiai SimBt II 455. LKŽ pavyzdžiai iš Ms., Up., Dr., Klt., JŽ, Pč., Sr – viskas Žemaičių, iš A. Bar. tarmių aprašo ir nė vieno iš Klp. I. Sim., matyti, bus nusižiūrėjusi į KŽ, kur brėžis – das verwundende Kratzen, der*

Riss, welcher durch Kratzen verursacht wird, arba gal *brėžis* gyvas priekuliškių kalboje, juo labiau, kad ten gyvas tos pačios šaknies *brėžūkas*?

čiaupynė – besičiaupianti, besivaipanti (moteris). *Abu tokie čiaupynės* SimVK I 94. LKŽ pavyzdžiai tik iš Vvr. ir Užv., daugiau iš niekur nėra.

dienė – nėščia, turėsianti (apie gyvulius). *Ir kaip jistovi! Pilyg atšovusi, lyg dienė būtų...* SimVK II 46. LKŽ *dieni* adj., *diėnė*. Pavyzdžiai: Užv., Akm.

dudnóti – dundėti. *Laivas sušvokštė, nusispiovė ir pradėjo dudnóti* Sim VI 309. LKŽ pavyzdžiai daugiausia tik iš Žemaičių, o žodžiui *dudnojimas* teduodamas tik vienintelis I. Sim. pavyzdys su nurodymu *dudnóti*.

dulūs (*dūlas*) – neskaidrus, dulšvas. *Bublio kupinos* (akys) *gyvybės ir pasiryžimo, o Adomo pridengtos duliais stiklais...* SimPkč 134. LKŽ pavyzdžiai iš Žemaičių tarmės ir S. Dauk.

galúotis – eiti, bėgti. – *Reikėjo jam į tuos Vyžius galúotis? – pasipiktinęs klausia Dūdjonis* SimNtp 226. LKŽ tarp daugelio *galúotis* reikšmių yra ir I. Sim. vartojama reikšmė, pažymėta Nr. 6: refl. eiti, bėgti, ir duodamas vienintelis pavyzdys iš Skd.

geislūs, -i – godus, geidulingas. ...*jo veidas toks geislūs ir toks panašus į baisaus plėšiko veidą* Sim VI 183. *Ir vis dėlto „tiktai artistas“ išlaisvino mane iš nešvarių rankų, nuo apsisėilėjusio geislaūs snukio* SimNk 43. LKŽ pavyzdžiai iš S. Dauk., Ndž., rš., o *geislas* Rs., *geislumas* iš Vd.

gelžiai – geležiniai įrankiai, daiktai. *Gelžiūs numėčiau po lova, pati išsitiesiau po patalais* SimNtp 218. *Sutinimai greit atsileido, gelžiūs vėl ištraukiau iš po lovos* SimNtp 218. *Su gelžiais apsieiti moki* Sim VI 121. LKŽ *gelžiai* ir *gelžai*, – pavyzdžiai iš Skd. ir Up.

gersdōklis – panašus į kmyną augalas, builis. ...*ten ...augo tiktai dilgynės ir gersdōkliai* SimObt 142. LKŽ: *gersdōklė* sf. LBŽ žr. *gardakūlis*. Šiam pastarajam žodžiui pavyzdžiai iš JŽ, Krtv., Skd., Tl., Als.

girgždėlė – *Iš Bertaitienės sužinojau, kad esu pirmgimė ir galiu girgždėlę nukirsti arba nuverti* SimObt 163. *Jeigu kam į ranką įsimeta girgždėlė, tai reikia tą žmogų nusivesti prie slenksčio, kurio durys veriamos į šiaurės pusę* SimObt 163. – *Ką kerti? – girgždėlėtasis paklausia. – Girgždėlę kertu, – tu atsakai* SimObt 163. *Žmonės gydo naujakaulį, karpas, girgždėles „nukirtimu“, nurišimu arba net patrynimu lavono ranka* SimVK II 109. LKŽ daugybė pavyzdžių iš įvairių Žemaičių vietų, vienas iš Kin. ir tik pora iš kitur.

griovimas, grumāvimas, griaudimas, grumėnimas. Tikrai, *ilgesnį laiką buvo girdėti tiktai grumāvimas. Bet dabar jau girdėti ištinisins griovimas* SimPa II 132. Visus tuos žodžius I. Sim. vartoja tai pačiai reikšmei, bet juos nuolat kaitalioja. *Auštant pavasariui ir sugrumojus pirmajai perkūnijai, padangėse atbunda visa gamta ir prasidžiunga ne tik ponas, bet ir vargšas būras* SimAšs 101. LKŽ pavyzdžiai, be I. Sim., Kltn., TP 1881, JŽ, KŽ, LC 1878.

gudė – galastuvėlis, pustyklė, budė. *Piovėjai atsitiesia, smalsiai žiūri į kariškį. Bet, kad tai neatrodytų per daug smalsiai, išsitraukia gudės ir pusto dalgius* SimNtp 204. LKŽ visi pavyzdžiai iš Žemaičių, Prk. ir Šlu. Mažy-

binei formai *gudėlė* pavyzdžiai taip pat iš Žemaičių. KŽ *gudės* neturi, o LEW *gudė* laiko *budės* sinonimu.

- gulinė** – guolis, gulimoji vieta. *Ji taisy jam ant kėdžių gulinę* SimObt 108. *Kažkoks įtartinas skarmalas, ten kampe lyg gulinė...* Sim VI 218. *Tylėdama pasikloju savo gulinę* SimNk 27. *O apie ką tu rašysi, ką tu rašysi, na ir kur sėdėdama tu rašysi? Gal čia, užkrosny, ant šitos gulinės?* SimNk 31. *Gerlackytė sėdėjo ant savo gulinės* SimNk 243. LKŽ tiktai du šaltiniai: Up. ir Prk.
- ne-gūlinti** – nemigdyti. *Išėjus į žmones, niekas negūlins iki priešpiečių, niekas nenusiųs anksčiau į patalą* SimAŠ 358. LKŽ, be šio I. Sim. pavyzdžio, yra dar iš KlvŽ., Užv., JŽ ir KŽ.
- gumbūotis** – „sirgti moteriškom ligom“ (I. Sim.); krapštytis nieko neveikiant, kaprizytis. *Bobos lieka bobos, jos visos vieno plauko. Kalbas nešioti, nebūta, nesantį prikaišioti, dejuoti, gumbūotis – tai jų meistriškumas* SimVK I 224. LKŽ tai reikšmei pavyzdžiai iš Šts., Brs., S. Dauk.
- ylinas**, -a (plg. *žemenas*) „ylinas (piktas) liežuvis“ (I. Sim.). *Ir Juostė vėl buvo laisva, ir ji vėl galėjo – anot ylinųjų kaimynų liežuvių – toliau švaistytis* Sim VI 129. LKŽ pavyzdžiai visi iš Žemaičių ir truputis iš sen. raštų.
- įtartis** – įtarimas. *Tačiau lyg žaibas sutvisko nauja mintis galvoj – ne tiek galvoj, kiek ten, krūtinėj, kur vėl taip skaudžiai skaudžiai sugilo, tartum peilis įsmigo įtartis* SimVK II 144. LKŽ pavyzdžiai iš Rs., S. Dauk., M. Val.
- kabys** – kablys. *Nuolat žandaras ant kulnų: ar turi kopėčios kabius, smailiagalius, ar volai aprėdyti, kuliamosios mašinos krumsliai, ratai paslėpti?* SimVK I 233. LKŽ pavyzdžiai šiai reikšmei – I. Sim., įvairių Žem. vietų ir JŽ.
- kalėdaitis** – kalėdinė dovanėlė. *Tiesa, kalėdaičių gaudavau kiekvienais metais* SimObt 243. *Ji išsitraukia iš pintinio saldumynų, kalėdaičių, vieną cukrinį Kalėdų senį su popierine galva* SimPa II 236. LKŽ pavyzdžiai iš Vks., Brs., JŽ, BŽ.
- kamšà** – spūstis, grūstis. *Visi žino, kad šiandien bus didelė kamšà* SimVK I 12. *Šitokią dieną visada būna didelė kamšà* SimPa II 160. LKŽ duodamos 7 reikšmės, ir I. Sim. vartoj. reikšmei pavyzdžiai beveik tik iš Žem. tarmės – Užv., Bt., Ktk., Škn. Tokią pat *kamšòs* reikšmę pažįsta ir KŽ.
- kárklės** – keliami, nesuveriami vartai. *Jis išėjo ne pro vartus, o pro kárkles, pro kurias eidamas atsidūrė žardyne* SimVK I 89. LKŽ iš šešių to žodžio reikšmių I. Sim. vartoj. reikšmei pavyzdžiai beveik visi iš Žemaičių.
- kartà** – sluoksnis. *Ant galvos juodo aksomo kepuraitė su stora kietų baltų pinikų kartà* SimVK I 360. *Langai stora sniego kartà apšalę* Sim VI 11. *Aną „istorinį“ krėslą jau dengia dulkių kartà* SimNtp 368. *Bet kad Šmitai būtinai nori susigiminiuoti su Šalteikių Karaliais, tai jau tikrai juokų kartà* SimVK I 230. *Dėl to laukėja siena iš vidaus pusės žiemą apaugdavo stora sniego kartà* SimNk 86. LKŽ nurodoma 11 reikšmių su pavyzdžiais, ir I. Sim. vartoj. reikšmei pavyzdžiai iš Žemaičių. KŽ: wiena kartà miszlu, wiena kartà žemės, eine Schicht Erde, eine Schicht Dünger.

- katnóti** – kudakuoti. *Čia paršeliai, čia veršiukai, čia tos vištos, čia tos antys. Tik bliauja, žviegia, klykia ir katnója* SimAŠs 160. LKŽ vienintelis pavyzdys iš Skd.
- kaūkaras** – kalnelis, kauburys, kalva. *Toli jis teka, toli jis neša per slėnius ir dau-bas, pro kalnus, kaūkarus į jūros marias* SimAŠ 25. LKŽ daug pavyzdžių iš Žemaičių tarmės ir žem. rašytojų, sen. raštų.
- keñklės** – pakinkliai. *Ir tas – koks paikas! jis nebesivaikė (šuo), nebekando nė buliui į kenklės, kaip jis paprastai darydavo... Sim VI 288. Bet man juokas: kai gavai, tai gavai pats per kenklės ir kad bėgai, tai bėgai, kad kulnys vis į užpakalį mušėsi* Sim VI 208. LKŽ duodamos 3 reikšmės, o pavyzdžiai šiai reikšmei iš įvairių Žemaičių vietų ir žem. rašytojų.
- kibis** – varnalėšos žiedas. *Na ir prisikabino kaip kibis prie sijono* SimNk 68. LKŽ daugybė pavyzdžių iš Žem.
- kiminai** – samanos. *O dar pilną virtuvės kampą reikia prinešioti malkų, kiminų ir juodųjų velėnų* SimAŠ 359. *Kitą kartą, Šalteikiui gyvenant, tebuvo pliki sienojai, iškamšyti kiminiais* SimVK I 175. *Dėl to Martynukas iš virtuvės išsinešė didelę kimininę velėną, pastatė ją ant galo ir pasisėdo prieš senį Šalteikį* SimVK I 15. LKŽ daug pavyzdžių iš įvairių Žemaičių vietų ir žem. autorių.
- kinis** – migis, guolis (kiaulės). *Visos trys nešė po glėbį šiaudų į vidų, pataisė prie krosnies kinį* SimBt II 282. LKŽ daugybė pavyzdžių iš Žemaičių, tik pora iš kitur.
- kirmgrauža, kirmgraužas** – kinivarpa. *Barbė ir šiandien atsimena, kaip iš stalo biro kirmgraužos lyg geltoni miltai – toks senas buvo tas stalas* SimVK II 92. LKŽ daugybė pavyzdžių iš Žemaičių ir S. Dauk.
- kiurnėti** – niurzgėti, narnėti. *Ir ji dar vis raukėsi ir kiurnėjo, ta lėlė* SimObt 39. *Ji nušlubavo prie vygio, kur ką tik pradėjo vaikas kiurnėti* SimObt 59. *...atsisėdo lovoje ir ėmė vystyti Anele, kuri pabudusi ėmė nepatenkinta kiurnėti* Sim VI 61. *Lopšy pradėjo kiurnėti* Sim VI 105. LKŽ pavyzdžiai visi iš JŽ, Ms., Slnt., Brs., TP 1881.
- kniūsti** – kniubti. *Šneiderienė našlė gavo vyrą Sudmantą, kuris eidavo vis kniūsdamas, dėl to buvo pramintas „grabalas Sudmantas“, ir buvo girtuoklis* SimObt 224. LKŽ pavyzdžiai iš I. Sim. (– *Ar pats nelabasis tave stumdo, kad taip kniūsdamas eini*), Grg., Sr, S. Dauk., JŽ.
- krumsllys** – krumplys, girmelė. *Kojos žvarbaus aprumbo nuplaktos – raudonos; vienos kojos krumsllys kruvinas* SimBt II 340. *Jos (kojos) buvo krumsliuotos* SimVK II 84. Sakoma „krumsliuoti ratai“ (I. Sim.). *Nuolat žandaras ant kulnų: ar kuliamosios mašinos krumsliaĩ... paslėpti?* SimVK I 233. KŽ *krumsllys* – Knochel am Fingergelenk, Knebel: das mittlere Gelenk am Finger. LKŽ I. Sim. vartojamai reikšmei pavyzdžiai iš Žemaičių ir žem. autorių.
- krūpis, krūpė** – rupūžė. *Prie darbo tasai krūpis invalidas vėl su laikrodžiu ran-koje, ir vis lygiai, lygiai, minutė į minutę* SimPkč 94. *O ima toks niekam vertas krūpis ir muša* Sim VI 284. LKŽ pavyzdžiai iš Žemaičių ir kiek iš raštų. V. Vitkausko liudijimu (Lietuvių leksikos raida, 1966, p. 157–160), šis žodis plačiai vartojamas tik šiaurės žemaičių ir į grožinės litera-

tūros kalbą jį įvedusios iš to krašto kilusios rašytojos – Lazdynų Pelėda ir S. Čiurlionienė. Remdamasis K. Būga ir J. Endzelynu, autorius tvirtina *krūpį* esant bendrą su latvių ir sen. prūsų atitinkamais žodžiais.

kūisytis. – *Ji atsikrankštė, pasitaisė skepetą ir dar pasikūisė, kad tik kuo oriau, kuo svariau atrodytų* SimPkč 154. *Lėnė Sudmantikė, liūdnu minčių kamuojama, sėdi šaltame kambary prie šoninio lango ir kūisosi* SimBt 266. LKŽ pavyzdžiai – I. Sim., Vvr., Grg., Sr, Vks., Mžk., Klp.

kuzdėti – virpėti, drebėti nuo šalčio, baimės. *Geriau jam kuzdėti kaip šuniui kepezėj, kad tik gražus atrodytų* SimVK I 156. LKŽ pavyzdžiai – tas pats I. Sim. ir iš Vdk., JŽ, Tl., Varn., Prk., J. Žemaitės.

kvánka – žiopa, vėpla. – *Ar matai, kur ta tavo kvánka? – šaipėsi Juris. Dabar žvirblius baidys (lėlė)* SimObt 34. LKŽ pavyzdžiai iš Šmk., Vdk., Ll., Lg.

laī – tegu, tebūnie. – *Ne, laī nesustoja mintis ties juo* Sim VI 213. E. Frenkelis sako, jog „Lit. laī ist vorwiegend im žem. Sprachgebiet gebräuchlich“ (LEW 329), ir tvirtina jo giminytę su latvių *laī, leī*, kurie savo ruožtu atsiradę iš *laid (leid)*, liet. – *leisti*. ŽK daugybė *laī* pavyzdžių iš Žemaičių.

léisena – laida, leidimasis (saulės). *Saulė arti léisenos* SimPkč 309. *Priešpilmis mėnesėlis, pakryęs ant léisenos, rausvai sušvytruoja tarp medžių šakų* SimVK I 352. *Bet dabar saulė jau arti léisenos...* SimAŠs 32. *Saulė jau buvo netoli léisenos* SimAŠs 37. *Saulė ką tik ant léisenos* SimPa II 173. Žodžio *léisena* nepažįsta KŽ, DKŽ, LSŽ, o ŽK, be I. Sim. poros pavyzdžių, turi dar du – iš Nt. ir Mžk.

lenkmuō – lenkimas, pakinklis. *Bet seselė Helena spėjo pamatyti, kad ties kelio lenkmenim dar neseniai yra buvusi baisi žaizda* SimBt II 406; *dabar jinai pasveiks... su perkąstomis gyslomis kojos lenkmeny* SimBt II 460. ŽK daugumas pavyzdžių iš I. Sim., Žem. tarm. ir žem. rašytojų.

listinas, -á – sklidinas, pilnas. *Kad galėtų kam nors savo širdį išlieti, kuri jau perdaug listinà* SimPa II 32. ŽK: I. Sim. ir pavyzdžiai iš Vvr., Yl., Klp., Brs., M. Val.

maītkaulis – kritusio gyvulio kaulas. *Atiduok Plutai tą maītkaulį* SimPkč 143. *Ką tu darysi, – sakau, – su tuo Plutos maītkauliu? – Tasai Plutos arklys visiškai ne maītkaulis* SimPkč 143. KŽ *maītkaulis* – ein Aasknochen. ŽK pavyzdžiai iš RŽ, KŽ, žem. tarmės ir S. Dauk.

iš-māsinti – išvilioti, išprašyti. *Vis dėlto pasisekė juodu išmāsinti lauk* SimVK I 269. *Grėtė parsimāsino iš tėviškės Barbė* SimVK I 356. KŽ *māsinti* – locken, beghrlich machen. ŽK pavyzdžiai I. Sim., M. Val., JŽ ir Vvr. ir Kal.

mėđinas, -à – miškinis, laukinis. *Iš šiaurės į pietus, tyliai šen ten gagedamos, tai mažesniais, tai didesniais trikampiais lekia mėđinos žąsys* SimBt II 239. KŽ to žodžio neturi. DKŽ: *mėđinas*, -à žem. žr. miškinis. ŽK *mėđinas*, -a – miškinis, laukinis, ir pavyzdžiai pateikiami iš IvŽ, Sim. ršt., Plt., Grv. ir Šts., Lz., žem. raštų. JD 1503, C II 1106 (*Išknaisė jį medinos kiaulės*). K. Bg. II 709 tą žodį žymi nebevartoj. sąraše.

- padālija** (sl.) – tolima vieta, šalis, pakraštys. „*O tegul jis ir iš pačios padālijos, kad tik ne iš pamariškių*“, – pagalvojo Grėtė SimVK I 213. *Iš kurios padālijos pagaliau tu atvykai?* SimVK I 221. *Ė, negerai, negerai, kad Grėtė parsivežė kaži iš kurios padālijos* SimVK II 174. Žodynuose *padālijos nėra*, nemini jos nė P. Skardžius, aiškindamas darinius su priesaga -ija- (ŽD 80), tačiau E. Frenkelis veda ją iš wrss. *podol* 'Unterteil eines Kleides' (LEW 521). ŽK: *padālija, padālijos* (kraštas, šalis, pakraštys) – visi pavyzdžiai iš Žemaičių.
- pādis** – padėlys. *Tik viena geltonikė skaudžiai rūpinosi dėl apvirtusio lizdo ir sumušto pādžio* SimPkč 40. Visi pavyzdžiai ŽK iš Žemaičių ir I. Sim.
- palaiškėlė**. – *Nesakys nieks, kad mergelė, tiktai bobos palaiškėlė* SimVK I 279. ŽK yra šiai reikšmei gražių pavyzdžių iš tautosakos ir Žemaičių. *Nieks tau nesakys: Labs ryts mergelė, visi tau pasakys: Bobos palaiškėlė* JD 1497. *Nieks tau nesakys labs ryts, sakys palaiškės bobos dukrelė* Girk.
- pāmušas** – pamušalas. *Dabar madoj devynių plotų sijonas, ilgas, kone iki žemės. Juodu pāmušu, juodu šilkinu pliušu aprumbo vietoje* SimVK I 240. KŽ: *pāmuszas*. Subst. m. der Stossfutter am Frauenkleide. ŽK pavyzdžiai iš Klp., Dov., Karkl., Vks., Krž., Kurš., I. Sim.
- patvāiska** – lengvabūdis, -ė. ...*ji įrodė, kad ji padori moteris, ir ne kokia patvāiska* SimBt II 332. ŽK pavyzdžiai iš Žemaičių: Grg., Brs., Vvr., A. Salys.
- pergalvys** – padauža, išdykėlis. *Ką tu dabar sugalvojai pergalvį?* SimPkč 207. *Nenorėčiau, kad mano akys matytų tokį pergalvį* SimVK I 105. *Argi jis iš tikrųjų toks pergalvys yra buvęs?* SimVK I 145. *Ką tam pėrgalviui padarysi!* – *trūkčioja pečiai* Stančiūviškių *Karalienė bei Marė Naujokienė, į kurias kreipėsi pagalbos Tautrimienė* SimVK I 275. *Johana turi motiną ir vieną brolių, kuris esąs labai mielas ir didelis pergalvys* SimNtp 184. KŽ: *pėrgalvis*, -ė, Subst. mob. ein Starrkopf. ŽK pavyzdžiai – tas pats (I-as) I. Sim., iš Klp., Žem. Naum., Šv., Slnt., Vid.
- pilnija** – pilnatis mėnuo. *Pakilusi aukštai pilnija išvaikė visas jai nereikalingas žvaigždes* SimVK I 100. *Mėnesėlis, – visa pilnija, – ką tik iškilo iš už paminių medžių* SimPa II 59. *Pilnija vieną viena, toli nuo savęs nuvaikiusi žvaigždes, lyg įkyrias muses, Grėtei atrodė taip pat belaukianti kažkokių įvykių, tykiaai riogsodama padangėje* SimVK II 190. ŽK pavyzdžiai iš Judr., Lauk., Žid. ir LŽT.
- pinikai** – nėriniai, „karbatkos“, mežginiai. *Ant galvos juodo aksomo kepuraitė su stora kietų baltų pinikų karta* SimVK I 360. *Bliuzės aukštai pastatytais pečiais, po smakru pinikliniais įstatais* SimVK I 191. ...*užversta balta pinikūota apykaklė* SimVK I 241. ŽK: pavyzdžiai Klaipėdos krašto, Žemaičių, I. Sim.
- plėšā** – nuo lazdyno ar karklo nuplėšta skalelė krepšiams, kėdėms pinti (Aleks). *Nesulaukdama nieko įeinant, Tumaitienė atsisėdo prie angos iš plėšū išpintoje kėdėje* SimVK I 179. ŽK pavyzdžiai iš Plt., Mžk., JŽ.
- posnagā** – kanopa. *Ne, jis strapčioja lyg ožio posnagomis po visą Šimonio sodybą...* SimAŠ 402. ŽK pavyzdžiai iš TL, Šll., M. Val., S. Dauk., LC 1879 ir KŽ.

- pūrai** – žieminiai kviečiai. *Ten mėlynuoja ir beveik banguoja sudrūs Šalteikių rugiai ir pūrai* SimVK I 46. Šis žodis kalbininkų laikomas kuršiškos kilmės dialektizmu, vartojamu Žemaičiuose (Lietuvių leksikos raida, 1966 p. 24 ir 156–158).
- rėžà** – lupimas, mušimas. – *Ar tu tikrai nori rėžōs gauti?* SimObt 14. – *Ko krioki, mergel, ar nori rėžōs gauti?* SimAŠ 335. Iš žinomų mūsų žodynų tik LSŽ turi žodį *rėžà* ir duoda tik vieną, tą patį I. Sim. pavyzdį. ŽK *rėžai* pavyzdžiai iš Prk., Saug., Gard., Up., Skr.
- skeřsis** – skersinis. *Ant durų uždėtas geležinis skeřsis ir įkabinta milžiniška spyrina* SimVK II 255. *Lygiai prieš kalėdas vieną rytą Marė atsikėlusį prie lango kampo, ant medinio skeřsio pastebėjo raganos spaudalą* SimBt II 223. *Pirmoj eilėjėmiau apsišiuoti kriukio skeřsį, kad ne taip baisiai spausėtų pažastį* SimObt 210. *Ištiesusi rankas, ji nusitveria už skeřsio, tai atrodo, lyg ten kabėtų kniūpščia prie kryžiaus prikalta moteris* SimBt 459. ŽK šiai *skeřsio* reikšmei pavyzdžiai iš Krtn., S. Dauk., JŽ ir kai kurių senų raštų.
- smūrginas.** – „*Smūrgas* visa tai, kas iš nosies eina“ (I. Sim.). *Tavo nosis smūrginà tebebuvo, kada mes į Varšuvą maršieravome* SimPa II 123. ŽK tas vienas I. Sim. pavyzdys, Kv. ir Šil.
- staibis, stáibis** – blauzda. – *Martynas jaučia jos šiltą staibį ties savo koja, jam pradeda kaisti ausys* SimVK I 329. *Kelnės iki pusiau staibių, rankovės vos alkūnės dengia* SimVK II 278. ŽK kaip šaltinis nurodomi sen. žodynai. KŽ 402 – Schienbein, sonst blauzdikauliai. DKŽ su priegaide *stáibis* ir pažyma „žem“.
- pa-tėigti, -teigti** – sakyti, pasakoti. *Kortininkė jau tuokart pàteigė, kad Simutis yra didelei geras žmogus, aukso vertas vyras* SimBt II 359. E. Frenkelis žodį *tėigti* verčia ‘erzählen, sagen’, o M. Val. raštuose jis „bezieht sich auf besonders feierlich vorgetragene Predigte“; lett. *tēikt* ‘sagen erzählen, loben, rühmen’ (LEW 1072). KŽ: *tėigti* – erzählen bei Memel.
- tōpoti** – pėpinti, lepinti. *Vanagienė tōpojo ją, mylėjo lyg kokį sergantį vaiką* SimPa II 16. *Bet paskui ją augino, ją prižiūrėjo ir tōpojo mano pusseserė Ilžė Šaulikė* SimNtp 348. Retokas žodis, tačiau LEW mini jo šaltinius: SInt., JŽ, M. Val.
- trinka** – *Skiedryne ant trinkos sėdi F. Galcikas ir šildo nugarą saulėje* SimBt II 318. KŽ *trinka* der Hauklotz. ŽK daug pavyzdžių iš L. Iv. žodyno ir Žemaičių.
- tuškà, tūškas** – žindukas iš duonos. *Pavyzdžiui, kada tuškà nebebūdavo gana saldi, tai ir nudrėbdavo ją tuojuo į pasuolį* SimPkė 11. *Kartais tūšką ikišdavo į burną* SimAŠ 355. E. Frenkelis, remdamasis Geitleriu, *tūškos* šaltinį nurodo Klaipėdos kraštą ir lygina jį su latvių *tušķis* – *tūšķis* (LEW 1146). Šio žodžio nepažįsta žodynai – KŽ, DKŽ, LSŽ, bet ŽK turi pavyzdžių iš Žemaičių.

vaikúotis – vaikus gimdyti. *Ak jūs, bobos, bobos, amžinai vaikúotis! – Mes nesivaikúotume, kad tokių pasiutusių vyrų nebūtų* SimVK II 209. *Seserys, brolis, nors ir buvo jaususikūrę savo gyvenimą, bet apsvaikėnę nebeturėjo vietos savo jauniausiai seseriai – man* SimNtp 316. *Ne, tikrai nebūtų gražu, kad Karaliaus namuose mergos apsvaikúotų* SimVK II 173. ŽK žodžiui *vaikuotis* pavyzdžiai daugiausia iš Žemaičių.

vārinas. – *Tu bene nežinai, kokie keltai, papliurę, biau rūš. Turėsime varini* (t. y. varydamiesi) *vykti* SimVK I 211. ŽK: Skd., Šv., Slnt., tie patys I. Sim. pavyzdžiai.

žēmenas, -à – žemėtas. *Po to lašo atsiranda tuojau kitas, tą jis pats nubraukia su žēmena ranka* SimBt II 244. *Užpakaly sijonas ilgesnis negu priešaky, nuo rasos šlapias ir žēmenas* SimBt II 340. ŽK daugybė pavyzdžių iš Žemaičių ir ypač iš Klp. ir Dov.

Lietuvos Veterinarijos akademija
Kalbų katedra

Iteikta
1968 m. rugsėjo mėn.

SUTRUMPINIMAI

Akm.	– Akmenė.
Aleks	– J. Aleksandravičius, žodynėlio prie I. Simonaitytės raštų t. VI autorius.
Alk.	– Alksnėnai, Vilkaviškio raj.
Als.	– Alsėdžiai, Plungės raj.
Bg	– K. Būga, jo raštai.
Bgs.	– Bagaslaviškis, Širvintų raj.
Brs.	– Barstyčiai, Skuodo raj.
BsMt	– J. Basanavičius. Lietuviškos pasakos. Medega lietuviškai mitologijai.
Bt.	– Batakiai, Tauragės raj.
BzBK	– A. Bezenberger. Beiträge zur Kunde der indogermanischen Sprachen.
BzF	– A. Bezenberger, Litauische Forschungen.
BŽ	– J. Baronas. Rusų lietuvių žodynas, 1932.
DKŽ	– Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 1954.
Dov.	– Dovilai, Klaipėdos raj.
Dr.	– Darbėnai, Kretingos raj.
Erž.	– Eržvilkas, Jurbarko raj.
Gard.	– Gardamas, Šilutės raj.
GL	– K. Alminauskis. Die Germanismen des Litauischen.
Gr.	– Gaurė, Tauragės raj.
Grg.	– Gargždai, Klaipėdos raj.
Grk.	– Girkalnis, Raseinių raj.
Grobš.	– Grobštai, Šilutės raj.
Grv.	– Gervėčiai, Baltarusijos TSR.
IvŽ	– L. Ivinskio žodynas.
Yl.	– Ylakiai, Skuodo raj.
Jabl	– J. Jablonskis, jo raštai
JD	– Juškos dainos
Judr.	– Judrėnai, Klaipėdos raj.
Jurb.	– Jurbarkas
JŽ	– Juškos žodynas.
Kal.	– Kalnalis, Salantų raj.
KalD	– V. Kalvaitis, Prūsijos Lietuvių Dainos, 1905.
KDL	– J. Kabelka, K. Donelaičio raštų leksika.

- Kin. – Kintai, Šilutės raj.
 Klp. – Klaipėda.
 Kltm. – Kaitinėnai, Šilalės raj.
 Klvž. – Žemaičių Kalvarija.
 Km. – Kamajai, Rokiškio raj.
 Krg. – Kretingalė, Klaipėdos raj.
 Krkl. – Karklėnai, Kelmės raj.
 Krp. – Kruopiai, Akmenės raj.
 Krtm. – Kretinga.
 Krtv. – Kurtuvėnai, Šiaulių raj.
 Krž. – Kražiai, Kelmės raj.
 Ktč. – Katyčiai, Šilutės raj.
 Ktk. – Kuktiškės, Utenos raj.
 Kv. – Kvėdarna, Šilalės raj.
 KŽ. – F. Kuršaičio žodynas.
 Kž. – Kužiai, Šiaulių raj.
 Lauk. – Laukuva, Šilalės raj.
 LBŽ. – Lietuviškas botanikos žodynas, 1938.
 LC. – Lietuviška Ceitunga, 1877–1889.
 LEW. – E. Fraenkel. Litauisches etymologisches Wörterbuch, 1955–1965.
 Lg. – Lygumai, Pakruojo raj.
 Link. – Linkuva, Pakruojo raj.
 LKŽ. – Lietuvių kalbos žodynas.
 Lkž. – Laukžemis, Kretingos raj.
 Ll. – Lioliai, Kelmės raj.
 LLŽ. – Lietuvių-latvių kalbų žodynas.
 LSŽ. – A. Lyberis. Lietuvių kalbos sinonimų žodynas, 1961.
 Lš. – Liškiava, Varėnos raj.
 LŽT. – J. Gerulis ir Ch. Stangas. Lietuvių žvejų tarmė Prūsijoje, 1933.
 Lz. – Laz(d)ūnai, Baltarusijos TSR.
 MP. – J. Morkūnas. Postilla Lietuwiszka, 1600.
 Ms. – Mosėdis, Skuodo raj.
 Mžk. – Mažeikiai.
 Ndž. – M. Niedermann, A. Senn. F. Brender, Lietuvių rašomosios kalbos žodynas, 1932.
 Nt. – Notėnai, Skuodo raj.
 NŽ. – Neselmano žodynas.
 Pč. – M. Pečkauskaitė. Šatrijos Ragana, jos raštai.
 Pėž. – Pėžaičiai.
 Pgg. – Pagėgiai, Šilutės raj.
 Plk. – Plikiai, Klaipėdos raj.
 Pln. – Plungė.
 Plt. – Plateliai, Plungės raj.
 Prk. – Priekulė, Klaipėdos raj.
 prš. – Prūsų lietuvių raštai.
 Rdm. – Rudamina, Lazdijų raj.
 Rm. – Ramygala, Panevėžio raj.
 Rs. – Raseiniai.
 Rt. – Rietavas, Plungės raj.
 RŽ. – Rugio žodynas.
 SD. – Dictionarium trium lingvarum... Szyrwyd.
 Sg. – Saugos, Šilutės raj.
 Sim. VI. – I. Simonaitytė, Raštų VI tomas, 1958.
 SimAšn. – I. Simonaitytė, Aukštųjų Šimonių likimas, 1957, naujas leidimas.
 SimAšs. – I. Simonaitytė, Aukštųjų Šimonių likimas, 1935, pirmasis (seniausias) leidimas.

- SimBt II – I. Simonaitytė, *Be tėvo, Raštų II t.*, 1958.
 SimNk – I. Simonaitytė, *Nebaigta knyga*, 1965.
 SimNtp – I. Simonaitytė, *Ne ta pastogė*, 1962.
 SimObt – I. Simonaitytė, *...O buvo taip*, 1961.
 SimPa – I. Simonaitytė, *Pavasarių audroj, Raštų II t.*
 SimPkč – I. Simonaitytė, *Pikčiurmienė*, 1955.
 SimVK – I. Simonaitytė, *Vilius Karalius (rom. skaičius visur reiškia tomą arba dalį, arabiškas – puslapius)*, 1956.
 Skd. – Skuodas.
 Skr. – Skirsnemunė, Jurbarko raj.
 Slnt. – Salantai, Kretingos raj.
 Sr – F. Sragys, *jo kortelės Žodyno kartotekoje*.
 Srj. – Seirijai, Lazdijų raj.
 Škn. – Šakyna, Šiaulių raj.
 Šll. – Šilalė.
 Šlu. – Šilutė
 Šmk. – Šimkaičiai, Jurbarko raj.
 Šts. – Šatės, Skuodo raj.
 Šv. – Švėkšna, Šilutės raj.
 ŠŽ – J. Šlapelio žodynas.
 TDr – Tautosakos darbai, 1935–1940.
 Tl. – Telšiai.
 TP – Tiesos Prietelius, 1880–1882. Verlag u. Druck von G. Trauszies in Prökuls.
 Tt. – Tytuvėnai, Kelmės raj.
 Tv. – Tverai, Plungės raj.
 Up. – Upyna, Šilalės raj.
 Užpl. – Užpelkiai.
 Užv. – Užventis, Kelmės raj.
 Varn. – Varniai, Telšių raj.
 Vd. – Vydūnas.
 Vdk. – Viduklė, Raseinių raj.
 Vks. – Vieکشniai, Akmenės raj.
 Vik. – Vilkyčiai, Šilutės raj.
 Vnt. – Ventė.
 Vvr. – Veiviržėnai, Telšių raj.
 Vžg. – Vaižgantas, *jo raštai*.
 Žd. – Židikai, Mažeikių raj.
 ŽK – Lietuvių kalbos žodyno kartoteka.
 Žv. – Žvingiai, Šilalės raj.

ЛЕКСИЧЕСКИЕ ДИАЛЕКТИЗМЫ В ТВОРЧЕСТВЕ Е. СИМОНАЙТИТЕ

К. МАСИЛЮНАС

Резюме

Художественное слово творчества знаменитой литовской писательницы Е. Симонайтите представляет большой интерес. Оригинальность этого слова определяется прежде всего теми социально-бытовыми и культурно-историческими условиями, в которых созрел ее необычайный талант, поэтому язык писательницы отличается большой специфичностью, особенно по лексике, и представляет богатый материал для лингвистического исследования.

В настоящей статье, которая является отрывком более обширной работы о языке и поэтике Е. Симонойтите, рассматриваются лексические диалектизмы. Цель такого разбора – определение диалектизмов в творчестве Е. Симонойтите и уточнение сферы их употребления, т.е. их географии. Опираясь на материалах, находящихся в фондах Института литовского языка и литературы Академии наук ЛССР и пользуясь некоторыми другими лингвистическими источниками, автор статьи разделяет диалектизмы Е. Симонойтите на две группы – слова, которые знакомы только в Клайпедской области и прилегающих к ней жемайтских областях (группа I), и слова (группа II), которые употребляются литовским населением как в Клайпедской, так и в разных местах жемайтской области.

Диалектизмы составляют самую твердую основу языка творчества Е. Симонойтите.